

פ ר ט י - כ ל

ישיבת ועדת השרים לענייני בטחון

ד' בכסלו תשכ"ח - 6.12.67

נכחו השרים:

ל. אשכול - יו"ר
א. אבן
י. אלון
מ. בגין
י. ברזילי
י. גלילי
מ. דיין
ז. ורהפטיג
מ. קול
ח.מ. שפירא
י.ש. שפירא
א. ששון

נעדרו השרים:

ז. ארן
י. ספיר
פ. ספיר

י. עוזאי - מזכירת הממשלה
רב-אלוף י. רבין - הרמטכ"ל
אלוף ח. בר-לב - סגן הרמטכ"ל
י. הרצוג - מנכ"ל משרד ראש הממשלה

סדר היום:

ב/35. היערכות צה"ל עמ' 2

ב/36. הפעלת חיל-האוויר בנסיבות מיוחדות עמ' 22

ב/37. תיווך נציגי או"ם בין ישראל לבין ירדן עמ' 28

ב/38. סגירת שטחים לאורך בקעת הירדן עמ' 31

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני פותח את הישיבה. נלך לפי סדר היום ונמשיך בדיון על היערכות הכוחות.

השר מ. בגין:

האם לא נשמע אינפורמציה על מקרי החבלה האחרונים ומה שמשחמע מהם?

שר הדתות ז. ורהפטיג:

שר הבטחון אמר בישיבת הממשלה, שיספר כאן פרטים על הפלת המטוס בתעלת סואץ.

ראש הממשלה ל. אשכול:

כל יום קורה משהו ואם לא נלך לפי סדר היום, לא נגיע לעולם לדיון בעניינים. יש כמה דברים דחופים, שאנחנו מוכרחים לטפל בהם.

ב/35. היערכות צה"ל

הרמטכ"ל י. רבין:

אני מקווה, שזכורה לכם תמונת היערכותו של האויב, כפי שהוצגה בישיבה לפני כמה ישיבות על ידי ראש אמ"ן. עיקר ריכוז הכוחות הסוריים נמצא בין דמשק לבין הקו שלנו; הכוח העיראקי והירדני ערוך לאורך בקעת הירדן ועיקר הכוח המצרי נמצא באיזור התעלה (תיאור על המפה).

לאור המצב הזה ולאור ראיית הצרכים גם מבחינת החזקת הקו וגם מבחינת צרכי הבטחון השוטף, שינה צה"ל, מיד אחרי המלחמה, בכמה דברים את התארגנות כוחותיו הסדירים.

ההתארגנות תאפשר לנו - אני מניח שזה יהיה בין פברואר לאפריל - להגיע לשלש חטיבות משוריית סדירות. כלומר, כוח של כ-300 טנקים בחטיבות סדירות, והטנקים מהסוגים הטובים ביותר שיש לצה"ל, פטונים וסנטוריונים. כך שבצבא הסדיר למעשה לא נחזיק את הטנקים הנחותים מסוג שרמן ואנקים (?).

ההיערכות היום מושתתת כך שחטיבה של חי"ר מחזיקה את הקו (תיאור על המפה), ומאחוריה מצויה באיזור קונטרה ברמת הגולן חטיבת שריון סדירה עם 99 טנקים מוכנים לפעולה בכל עת. בעצם הורדנו מהם כוח מסויים והעברנו 9 טנקים לגבול הירדני, כך שלמעשה, יש שם כ-90 טנקים. במקום הזה (תיאור על המפה), יש לנו באופן מתמיד שווה ערך של חטיבה רגלית וחטיבה משוריית סדירה. זה לגבי הגבול הצפוני.

אעבור עתה לגבול הדרומי. בקו התעלה יש לנו חטיבת שריון, שכוללת שני גדודי טנקים סדירים מסוג פטון; גדוד חרמ"ש ושני גדודי ארטילריה מתנועת. כלומר, בכל עת יש לאורך התעלה 44 טנקים ועוד 44 טנקים מאחור.

במרחב הדרומי של ישראל, בין ניצנה לרפיח, תמצא, עם הקמתה, חטיבת שריון סדירה נוספת והיא גם תמנה 88 פטונים. היום או בכל עת מצוא יהיה שם גדוד טנקים. כלומר, 44 טנקים מוכנים לתנועה. במצב מיוחד, בהתראה

של מספר שעות מוגבל, יכולים להיות לנו באיזור זה בין 130 ל-150 טנקים, וזה לא מותנה בגיוס מיוחד. הכוח הזה בתעלה מושחת על כוח סדיר, פרט להשלמות מלואים, שאנחנו קוראים לצוותות בודדים כדי להבטיח מלואים במקרה של מחלות, חופשות וכו'. יש פה עוד יחידות מבחינת תעסוקה, חיל אויר וכו'. עוד אחזור לזה בהמשך דברי.

ברצועת עזה נמצא גדוד מוגבר עם פלוגת טנקים. במרחב שלמה, באותו חלק שנמצא מראס-סודאר ועד שארם-א-שייך, נמצאת המפקדה שאחראית על המרחב. בשטח הימי, באבו זנימה, נמצא גדוד שהוא בדרך כלל גדוד מלואים, עם פלוגת טנקים של שתי מחלקות.

בפיקוד המרכז ישנה מפקדה מיוחדת שאחראית על בקעת הירדן ולה חטיבת חי"ר של שני גדודים, עוד גדוד ארטילריה, סוללת מרגמות ופלוגת טנקים שמכסה גם את הצרכים של גב-ההר ובטחון הפנים. כן יש שם מחלקה, שתהפך לפלוגה עם שריוניות קלות.

חיל האויר פרוס עם שדה מבצעי בביר-גפגפה, מערכת התרעה של מכ"מ, ויש כאן גדוד נ"מ להגנת השדה, ופלוגות שפרוסות על ארבעה צירים; סוללה שפרוסה להגנת נמל הנפט. עיקר הנ"מ מרוכז בשדות התעופה ובקו התעלה.

באופן כזה, עם מתקני התחזוקה שיש לנו בתעלה ועם חיל האויר, אני מוכן לומר בודאות, שיש בין 5,000 ל-7,000 חיילים באיזור.

זוהי התמונה. כלומר, זה נותן לנו עוצמה שריונית בסדר גודל של 100 טנקים באיזור התעלה ועוד כ-50 מוכנים בכל רגע לתווה לאיזור התעלה. סדר גודל של 100 טנקים ברמת הגולן, פלוגת טנקים בבקעת הירדן ומחלקות טנקים הפרוסות בערים המרכזיות: שכם, ירושלים, חברון ועזה - לבעיות בטחון פנים.

להיערכות הזאת יש כמובן תוספת הכבדה על הכוחות הסדירים וההכבדה היא ניכרת, כי אחרי הכל אנחנו צריכים כל הזמן להמשיך ולהתאמן. גם הכוח הסדיר הבנוי מהשתתפות, בשלב מסוים צריך להיות מוכן, ועד אז הוא צריך כל הזמן להתאמן.

לאור זה ישנה מגמה, באשר נוספו צרכים מינהליים זמניים ולצורך מילוי פערים של אנשי קבע בתעסוקה המבצעית הזאת, אנו נחזיק באופן קבוע בין 7,000 ל-9,000 אנשי מלואים יום-יום. סך הכל אנשי מלואים המוחזקים בממוצע יומי בכל השטחים הוא 12-13 אלף בכל הצבא, יום-יום, כי חלק אנחנו מוציאים באופן קבוע לאימונים. יש גם בעיות של החזרה לכשירות, זה ענין של 2,000 איש בערך; ולכיסוי צרכים, שאין לנו פתרון אחר להם אלא בצבא הקבע ובחובה - עוד 2,000 איש. בנובמבר הגענו ל-7,000-8,000 אנשי מלואים יום יום.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

במסגרת מכסת ימים שהם חייבים?

הרמטכ"ל י. רבין:

מעל ומעבר למה שהם חייבים. יש לנו צו 8, ולפי הצו הזה אנחנו רשאים לקרוא לשירות נוסף במלואים. כל אנשי המלואים השלימו השנה, כולל ימי המלחמה, שני חודשי שרות; חלק מהאנשים בתפקידים הגיעו השנה גם לארבעה חודשי שירות וחלק לשלושה חודשים.

בתעסוקה מבצעית היו בנובמבר 7,740 איש בממוצע, ובדצמבר יהיו 8,665 איש. אנשי מלואים היו בנובמבר 14 אלף וכן יהיו גם בדצמבר.

שר הבטחון מ. דיין:

בענין המלואים, אני חושב שאני אביא בקרוב הצעה לממשלה או לוועדת השרים לעניני בטחון, וזה יהיה משהו יותר מסודר, לא יותר נעים וגם לא יותר זול, להיפך - יותר יקר ואולי פחות נעים, אבל יותר אפקטיבי. על כן אני מבקש, שעכשו לא נדון בענין המלואים. אנחנו דנים עכשו במערך הכוחות ולא בבעית הכוח הסדיר. אם נצטרך לקחת אנשים לשירות מלואים לשלושה חודשים בשנה במקום שבוע שבועיים, גם לאחר המלחמה, אנחנו צריכים לדעת מה פירושו של דבר למשק ולפרט.

שר העבודה י. אלון:

אפשר לקבל תמונה מלאה יותר על המערך הימי, פרט

לבסיס במפרץ סואץ?

הרמטכ"ל י. רבין:

בים התיכון יש לנו ששה ספ"רים, שגם הם די ישנים ומשחתת אחת. המשחתת השניה, "איבראיהם אל-אוואל" לא נראה לנו כי כדאי להחזיר אותה לשירות. אלו הוצאות גדולות והמשחתות האלו לעומת כלי הנשק שישנם כיום הן מיושנות.

עד אפריל אנחנו מקווים לקבל שלש סירות-טילים מצרפת, עדיין ללא טילים, אלא עם תותחים של 40 מ"מ. זהו כלי מהיר ומערכת נשק עם תותחים של 40 מ"מ משוכללים יותר, אבל ללא טילים וללא תותחים כבדים. לא חל עליהן האמברגו, כי כיוון שהצרפתים לא הסכימו שאנחנו נחמש את הסירות שם, הן יוצאות משם ככלי שיט, לא חמושות. על זה האמברגו בינתיים לא חל.

ראש הממשלה ל. אשכול:

מה מצב הטילים?

הרמטכ"ל י. רבין:

אנחנו מקווים, שבספטמבר 1968 תהיה הסירה הראשונה חמושה בטילים. כיוון שזה נושא פיתוח, אני אומר: בלי נדר, כי אני שומע זאת כבר שנתיים.

ראש הממשלה ל. אשכול:

ואם הכל יהיה בסדר, מתי יהיו טילים אחרי

הראשונה?

הרמטכ"ל י. רבין:

כל שלושה חודשים. זו תהיה הסירה הרביעית או החמישית ואחר כך כל שלושה עד ארבעה חודשים תתווסף אחת.

שר העבודה י. אלון:

מה הטווח האפקטיבי של הטיל?

הרמטכ"ל י. רבין:

הטווח האפקטיבי של הטיל הוא 16-17 ק"מ.

ראש הממשלה ל. אשכול:

מה יהיה מספר הטנקים שלנו הכשרים והטובים לפעולה

בעוד שלשה או ששה חודשים?

הרמטכ"ל י. רבין:

יש לנו 140 טנקים, שלא השתתפו במלחמה: 40 טנקים מהקניה הגרמנית שנשחקו ולא הכנסנו אותם חזרה ו-100 טנקים שקיבלנו מהאמריקנים כ"ג'אנק" לשיפוץ ולהסבה ועוד עשרה טנקים שלקחנו כשלל מהירדנים. אנחנו באפריל נשלים את הסבת 140-150 הטנקים האלה לפי התכנית הקיימת היום. 150 טנקים אי.3, עם מנוע דיזל, צריכים להיות מוכנים לשירות, כ-60-70 כבר נמצאים בפעולה. הם היו בתעלה והשתתפו בתקריות. כל 150 הטנקים האלה - הסבתם תושלם עד אפריל.

ראש הממשלה ל. אשכול:

מאז מלחמת ששת הימים לא קנינו. כמה יהיו לנו

טנקים בסך הכל?

הרמטכ"ל י. רבין:

מה שאמרתי עד עכשו זו תוספת. אם רוצים תמונה שלמה, אני צריך להביא את כל המספרים וזה די מסובך. אנחנו, באופן יחסי, הפסדנו מעט מאד טנקים. בסך הכל לא יחזרו לשירות כ-60-70 טנקים, היתר יחזרו. אבל בהיערכות שלנו, אנחנו מתכננים לשנתיים הקרובות קליטה של 85-100 "פטונים". זה תלוי באפשרות החזרתם לכשירות. תוך חצי שנה יהיו מוכנים עם המנוע מספר טנקים 48-M ותוך שנה אנחנו מקווים להחזיר T-54 120-130 ו-T-55.

קיבלנו גם "סנטוריונים" כ"ג'אנק", שעוד לא הספקנו לשקם אותם ועוד 60 "סנטוריונים", 18 שכבר הגיעו ו-50 שהאנגלים הסכימו למכור. אבל לעומת זאת, אנחנו מוציאים טנקים ישנים מהשירות. לכן יתכן, שהמספר הכללי של הטנקים לא ישתנה. יהיו בין 1,250 ל-1,350, אבל האיכות תשתנה לטובה. זה כבר שייך לנושא אחר ולא להיערכות.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

איך אתה רואה את מצב חיל האוויר שלנו לאור מה

שהשכנים שלנו קיבלו?

שר הבטחון מ. דיין:

אני מתחנן שאנחנו נדון היום על הנושא. אנחנו כל שבועיים חוזרים לבעיות הבטחון השוטף והרכש. אם צריך יהיה בשבוע הבא לעשות הערכה מחדש, מה יש לנו ומה נקבל - נעשה זאת. היום נדון על ההיערכות.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אתה דיברת על הסירות שאנו נקבל ועל הטילים שיהיו מוכנים באוגוסט 1968. האם אלה טילים מבחון או טילים שלנו?

הרמטכ"ל י. רבין:

טילים שהם מפותחים פה, אבל הם מותנים בחלקים שמביאים מבחון. המערכת כולה אינה נשענת רק על יצור פנימי.

ראש הממשלה ל. אשכול:

שמענו על היערכות הכוחות. בכל רגע ובכל שעה אנחנו עומדים מוכנים על הגבולות. אם ניקח את הגבול המצרי - מה ההנחות אצלנו: מנין יכולה להיפתח הרעה ובאיזה כוח? כלומר, איך יכולים המצרים לתקוף אותנו?

שר הבטחון מ. דיין:

זו שאלה של הערכה ולא של אינפורמציה. אני קודם כל רוצה להשיב תשובה לשאלה, שעוד לא נשאלה, כדי שלא תישאל. אינני בעד זה, שאנחנו פה נדון בתכניות אופרטיביות. אם השאלה הבאה תהיה, לא מה המצרים עלולים לעשות, אלא מה אנחנו נעשה כאשר המצרים יתקפו אותנו, אני אומר שאנחנו כאן יכולים וצריכים לדון על המדיניות, אבל לא על עצם התכניות האופרטיביות. לדעתי, זה הדבר המסוכן ביותר - להביא לדיון מסביב לשולחן תכניות אופרטיביות. לגבי הערכה מה המצרים עלולים לעשות, אולי הרמטכ"ל ימסור את הערכתו ואם תהיינה לי השגות, אני אוסיף.

הרמטכ"ל י. רבין:

היום אנחנו נמצאים בקו הגנה שהוא גם מכשול, ובשביל לעבור אותו צריך לבצע אופרציה די מורכבת. לצבא המצרי יש כלים. למשל, חלק ניכר מנושאי הגייסות המשוריינות שלהם נכנסים למים, שטים על פני המים ועולים בצד השני של החוף. המקומות המתאימים ביותר לכך הם האגמים ופחות באיזור התעלה, בגלל אופי השפה. התעלה היא מדופנת ותלולה ולרדת ולעלות בה הרבה יותר קשה מאשר באיזור אגם איסמעיליה או באיזור האגם המר.

שנית, יש להם טנקים, שתיאורטית יכולים לעבור מתחת לפני המים, בתנאי שיש להם שנוקיה למנוע. אורך התעלה הוא די גדול בהשוואה למושגים המקובלים לנסיגה של טנקים כאלה. כלומר, בכל מקרה זה מבצע נכבד של צליחת מכשולים, ובשביל לפתח אותו, אחד התנאים החשובים הנוספים שצריכים להיות, זו עדיפות אורית, או שליטה כזאת שיש בה מניעת התערבות חיל האוויר של הצד השני.

דבר שני שאפשר לעשות כדי לסייע למאמץ הצליחה הוא לבצע נחיתות מהים, בחיפוי היתרון הימי שלהם במרחק לא גדול, באיזור הרומני, שהוא אחד האיזורים שטכנית מתאימים לנחיתה ומשלימים גם מבחינה טקטית את ענין הפריצה.

אינני מאמין שהיום, בכוחו של הצבא המצרי לחשוב על מאמץ כולל של דחיקת הצבא כולו בתוך כל מדבר סיני והגעה לאיזה שהוא מגע יותר קרוב באיזור שלנו, אלא אולי יש פעולה מוגבלת יותר שתכליתה יצירת עובדות לאורך התעלה, לכל אורכה או בחלקה. ואז, בהשענות על פריצת הארטילריה היום, ריכוז ארטילרי וריכוז שריון שלא דורשים הכנות ממושכות שם, ליצור - עם או בלי נחיתה באיזור זה - תפיסת ראשי גשר במגמה לפתח אותם להחזקת הקו המזרחי של התעלה, בערך על הקו של ביר גפגפה.

זה מה שהצבא המצרי יכול לנסות לבצע. האיזור המתאים לו הוא האיזור הצפוני. הוא יכול כאן לבצע נחיתה באיזור איסמעיליה וקנטרה, והוא יכול לעשות דבר דומה עם נחיתה, גם בקטע הדרומי. זה מותנה בכל זאת בשליטה אוירית, כי בהליקופטרים הרבה יותר קשה להנחית.

ראש הממשלה ל. אשכול:

מה המצב שלנו בגבול האפשרויות הללו?

הרמטכ"ל י. רבין:

הכוח שישנו היום, חטיבת טנקים, חיל האויר, ה-נ"מ, הכוחות שנמצאים פה (תיאור על המפה) - בכוננות לתזוזה לאיזור הרומני, מאפשרים לנו לדעתי לעמוד.

שר הבטחון מ. דיין:

אני יותר פסימי ביחס ליכולת. אני חושב שהמצרים יכולים לעשות יותר ממה שהרמטכ"ל העריך כאן, בעזרת הרוסים. אינני מתכוון דוקא בעזרת לוחמים רוסיים. בעזרת לוחמים הם יכולים לכבוש את ארץ-ישראל בלי קושי. אבל לא בעזרת לוחמים רוסיים גלויה, אלא עזרה בטכנאים רוסיים, כלומר שהרוסים יציבו את הנשק, יכוונו אותו, אפילו לא ילחצו על הכפתור ברגע האחרון, הם יכולים לעשות שני דברים. האחד, שהרמטכ"ל לא ציין כאן, אולי משום שזה לא היה מפורט בשאלת ראש הממשלה, וזה להפגיש את המטרות שלנו בים בטילי ים-קרקע, או מהיבשה בטילי קרקע-קרקע. אם תהיינה להם משחתות, ולפי הידיעות שלנו הם עתידים לקבל נושאות טילים, שהטווח שלהן הוא עד 150 מייל, כלומר עד 250 ק"מ, מטרות כמו נמל אשדוד, או מטרות חצי צבאיות כמו תחנת רידנינג, בתי זיקוק, או מטרות אזרחיות כמו ריכוזי אוכלוסיה, תל-אביב או חיפה, יכולים להפגע. הם יכולים גם לכוון למטרות צבאיות כמו שדות תעופה, אולי לא בדיוק כזה שיפול בדיוק בשדות התעופה, אבל אני חושב שגם זאת הם יכולים לעשות. הרמטכ"ל לא נגע בזה, כי זה לא נכלל בשאלת ראש הממשלה.

אינני יודע אם אנחנו יודעים כל מה שיש להם ואם

יש להם טילים "לונה 1".

הרמטכ"ל י. רבין:

מדי פעם בפעם, מגיעות ידיעות שיש להם, אבל אין

לנו הוכחות.

שר הבטחון מ. דיין:

"לונה 1" זה טיל קרקע-קרקע לטווח של 70 ק"מ, ואם לדבר על מטרה צבאית, אפשר להגיע עד ביר-גפגפה. יש לנו ידיעות שהם עומדים לקבל משחתות נושאות טילים, ואין לנו ידיעה מדויקת מתי הם עומדים לקבל. על משחתות נושאות טילים כבר מדובר הרבה זמן שהם יקבלו, אבל אנחנו איננו מדברים על מה שיהיה בעוד שבועיים או בעוד חודש, אלא מה שיהיה בעוד שנה, ואז צריך את כל זה להביא בחשבון. הם עלולים להגיע עם טילים לטווח עד 150 מייל, אבל אין ודאות.

אני חושב, שנכון יהיה לומר, שהרוסים נמצאים בשלב כזה, שהם נכונים לתת למצרים טילים מהסוגים השונים עם ראשים קונבנציונליים של ים-קרקע וקרקע-קרקע, נוסף לקרקע-אויר SA-2, שנתנו להם בעבר.

מבחינה פוליטית ומבחינה אופרטיבית, נכון יהיה לומר שהם נותנים. בדרך כלל אצל המצרים קליטת הכלים האלה צריכה לקחת יותר זמן. לכן אני אומר, שאם הרוסים יכנסו עמוק לדרג הטכני, יעמידו את הכלים, יכוונו אותם ויראו למצרים איך להפעילם, יכולים אחר כך המצרים ללחוץ את הלחיצה האחרונה על

הכפתור.

סוג אחר של אפשרות של פעולות מצריות נגדנו, שהרמטכ"ל לא נגע בהן, כי יתכן שהשאלה של ראש הממשלה לא כוונה לכך, הן ההפגזות הללו, עם כל הלחץ המשמעי מזה, עם אולטימטום וכו'.

אשר לעצם מסע כיבוש, אני מסכים שצריך להפריד בין שני החלקים, בין הדיפתנו מהתעלה ומכה מוחצת לצבא, וזה כלול בהדיפתנו מהתעלה, ובין כיבוש ישראל. אלה שני שלבים שונים. בחלק הראשון, שכולל את שני הדברים, גם הדיפתנו הגיאוגרפית-הטריטוריאלית, וגם מכה מוחצת על הצבא, מבחינת הפרסטיז'ה וגם מבחינת השמדת כוחות, משאנחנו נלחם, אם הם יצליחו, יפגעו בכוחות שלנו או שילכו בדרך של השמדת הכוחות הישראליים, כדוגמת הפגיעה במשחתת, וזה פירושו להוציא את חיל הים שלנו מפעולה.

פה אני חושב שהמצרים יכולים לנסות לעשות יותר ממה שהרמטכ"ל ציין. אפירורי אני מניח, שבחכמה ממושכת ומדוקדקת, בהשתתפות רוסית אקטיבית מאד הן בצידור והן בהכוונה לטווח של 25 ק"מ, בטווח ארטילרי, אם יש די זמן - ויש להם די זמן, כל הזמן שהם זקוקים לו - להציב עוד תותח ועוד טיל לאורך התעלה, הם יכולים לתכנן מעבר של התעלה בכל מקום פרט לים עצמו. הם יכולים לעשות זאת בכל קו.

אנחנו צריכים להביא בחשבון, שכל האיזור הזה, אלו תעלות של 44 ק"מ והרוסים יודעים איך לעבור אותן. זו אצלם לא בעיה אופרטיבית. מרכזים אש ארטילרית כזאת על הצד השני, שנמלה לא תוכל להיות שם, ואחר כך לחדור מסביב לזה. לא מדובר פה על נהרות של 2 או 4 ק"מ. מדובר על 44 ק"מ, תעלה עם דפנות כאלה או דפנות אחרים.

איני מדבר כרגע על תכניות אופרטיביות יותר "סופיסטיקייטד" שאפשר לעשות. אפשר להוריד את גובה המים בתעלה. יש מקומות, שהמים בתעלה הם מעל לגובה. אפשר לסגור ולשים מחסומים. אפשר לסגור את התעלה בשני מקומות, להוריד את המים במידה מסוימת בחלק אחד ולהוציא את המים במקום שני. זה אני מביא כחלק מתכניות אופרטיביות יותר "סופיסטיקייטד". אם אני שם את עצמי במקומם ולו אנחנו היינו צריכים לעשות זאת - לא היתה בעיה לסגור חלק מהתעלה ולהוציא את המים. איני יודע אם הם זקוקים לתכניות "סופיסטיקייטד" כאלו, אבל הנתונים שאני בונה עליהם הם: אם יש להם זמן בלתי מוגבל ושקט בלתי מוגבל בגדה השנייה של התעלה, שם הם יכולים לעשות מה שהם רוצים, עד לאותו טווח של אותם הכלים הבטוחים של ארטילריה, שהם יכולים לכסות באש, והם יכולים לרכז שם כוחות כמו בכל מקום אחר ולרכז אש כזאת, שאפשר יהיה לנהל על זה מאבק.

זו הנחה אופרטיבית לוגית, אולי כיוון שההערכה שלי היא, שדפנות התעלה אינם כאלה, או שמסיבה אחרת הם לא יוכלו להתגבר על זה, אפילו יחד עם הרוסים. אבל יש להם קטע, שבו הם חופשים להכנה. עד הגדה הם יכולים לעמוד ולעשות מה שהם רוצים, ובזמן בלתי מוגבל. אי אפשר לעשות שום דבר משני הצדדים של הגדה. ואם אנחנו רואים שהם מציבים עוד הפעם תותחים, מה אפשר לעשות? מה קרה כאשר אמרנו שיש להם שם 300 או 400 טנקים במקום? אילו באיזה שהוא מקום היה לנו זמן בלתי מוגבל ושטח חופשי והבעיה היתה מעבר של 150 מטר, והיה לנו שותף רוסי שיכול לתת לנו את כל הצידוד והטכניקה, הייתי אומר שבכל מקום יכולים לתכנן את המעבר.

שני הדברים האלה: שימוש בהפגזה ואפשרות של מעבר של 25 ק"מ בשלושה נתונים אלה של זמן חופשי, שטח חופשי ושותף רוסי, אנחנו צריכים להביא בחשבון שיכולים לתכנן דבר רציני מאד. זה נעצר כאשר מדברים על התקדמות הלאה, כאשר אין לא הכנות בלתי מוגבלות, לא ההסדר ולא הזמן החופשי וצריך לעשות הכל תוך כדי קרב. יש שעה חודשים להכין זאת, ואם אין חופש כזה, יושבים ובונים תעלות בטון. בשביל להגיע למסילה, צריך לעשות זאת תוך כדי המעבר ובזמן קצר. אבל אם איננו יכולים להיות חופשיים בפעולות שלנו ועומדת גם שאלת הרוסים, אם הם לא ישתפו אתם באופן יותר אקטיבי וכל שאר הדברים המצרים יצטרכו לעשות בעצמם, אז יש

הבדל גדול מאד.

שר החוץ א. אבן:

האם התכונה למבצע כזה היתה בולטת הרבה זמן?

שר הבטחון מ. דיין:

לפי דעתי, לא תהיה בולטת הרבה זמן. חלק אפשר להביא ממש ברגע האחרון, אפילו החלק הארטי לרי. כל ה"פנטומים" והדברים האלה אפשר להכין יותר רחוק, ובמשך 12 או 24 השעות האחרונות להביא אותם לתוך השטח. שנית, הם אינם צריכים לעבור לכל אורך התעלה. הם צריכים לבחור איזורים מסוימים. יש להם די שטחים סגורים, בעיקר בשטחים העירוניים הקודמים. לא מן הנמנע, שהם פינו את קנטרה, איסמעיליה ומקומות הישוב האחרים, לא רק בשביל לשמור על חיי האזרחים, אלא גם כדי לאפשר פעילות צבאית ובין הבנינים שם קשה לנו להבחין מה נעשה.

זה לא תלוי בשליטה אוירית. אם אניות רוסיות נמצאות בפורט-סעיד, אם נתחיל לפעול נגד מטרה שלהם, יהיה לנו מאד לא פשוט להכנס לשטח הזה. גם מבחינת חיל האויר, זה לא יהיה פשוט, גם מנקודת ראות פוליטית, לפגוע באניות רוסיות ואז תותחי הנ"מ שלהם יפתחו באש, וזאת יעשו רק אם מטוסים באים. ואם באים מטוסים ישראלים, אז הם מתחילים להפציץ ומפעילים טילים. אם מפציצים ישראלים אינם באים - אין בעיה. זה לא יהיה נוח גם מהבחינה הפוליטית וגם מהבחינה האופרטיבית, כי יש להם שם נשק נ"מ.

בסיכומי של דבר, אינני חושב שבתקופה הקרובה, על יסוד מה שאנחנו רואים ומה שאנחנו יודעים, אינני חושב שבשלושה החודשים הקרובים צפויה פעולה כזאת, אבל ככל שהזמן נמשך יותר, גם אני אינני יודע מה עלול להיות. למשל, המטס הזה של המפציצים הרוסיים, פירושו גם בסיסים וגם מטוסים סובייטיים שם. ככל שהזמן נמשך יותר ויש להם יותר זמן להכנות, והם יקבלו יותר נשק וטילים, והסבלנות הפוליטית שלהם למחות את ישראל בדרכים מדיניות תלך ותאזל, צריך להביא יותר ויותר בחשבון אפשרויות אלו.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

האם מלבד העמדות שיש לנו ליד התעלה, במקרה של נסיגה, יש לנו גם עמדות שניות או שלישיות?

שר הבטחון מ. דיין:

אין לנו הכנות לקו שני וכפי שאמרתי, אינני רוצה לדבר כאן על תכניות אופרטיביות, מה נעשה. אם השאלה היא על קו שני ואם התשובה היא על היערכות התקפית או הגנתית, אינני רוצה לדבר על זה ואני מבקש את הרמטכ"ל לא לדבר על תכניות אופרטיביות.

שר העבודה י. אלון:

כמובן, אם מוציאים מכלל אפשרות - ואני חושב שאין להביא בחשבון בתקופה הנראית לעין התערבות סובייטית ישירה, עלינו להיות זהירים בפעולותינו, כדי לא לתת להם עילה להצטרף למכה מקומית או דבר יותר גדול. נכון שסיוע טכני סובייטי יכול לעזור להם מאד, אינני חושב שסיוע טכני יכול להחליף את עצם הלחימה.

מה שנוגע להפגזת ריכוזי אוכלוסין בעזה, זו אפשרות שקיימת בכל ימות השנה, אבל אינני חושב שהיא יכולה להתבצע על רקע שאינו משולב במלחמה. כלומר, אילו היה מתחולל קרב ממושך והמצב חוזר לקדמותו, שאין הפסקת אש ויש פעולות איבה, אז הם עלולים להפגז.

שר הבטחון מ. דיין:

זה במסגרת של מלחמה. ראש הממשלה שאל איך אנחנו מעריכים אם תהיה מלחמה. לא עולה בדעתי שנקום בבורק אחד ונמצא שנופלים פגזים בתל אביב. זה בוודאי לא.

שר העבודה י. אלון:

יחד עם זאת שיש סכנה ריאלית למלחמה שעלולה להתחדש, הייתי מבקש שבתוך הפורום הפנימי של הממשלה, כאשר משהו מעלה אפשרות פסימית בנושא זה, שלא יתפרש שאלה שחוששים מאיבה מצרית הם שוחרי מלחמה ואלה שהם שוחרי שלום, מאמינים שהמצרים לא יתקפו. אני חושב, שאנחנו צריכים להיות ערוכים למצב הגרוע ביותר ואז יש תקווה שלא נופתע.

עלי להגיד, שאינני מאושר מסדר גודל הכוחות של חיל הים שלנו, לא מבחינה כמותית ולא מבחינת טיב ההיערכות, אם כי התעצמות הכוחות שהביא כאן הרמטכ"ל, יש בה שיפור לטובה. אולי אנחנו צריכים לקיים בהזדמנות דיון על חיל הים. אין ספק, שההיערכות הגיאוגרפית וההיערכות האסטרטגית החדשה של האויב, מחייבת היערכות חדשה בכוחות המזוינים של ישראל. אני מציע לקיים על זה דיון נפרד.

מה שנוגע לפעולה צבאית אחרת - עכשו אנחנו מדברים רק על מצרים. בלי מצרים, קשה לשער שהמלחמה קרבה, אבל אינני מוציא מכלל אפשרות, שבשלב שני ייכנסו גם הסורים. עם כל השכלולים הטכניים, בכל זאת מכשול של מים הוא מכשול שדורש התחשבות. למשל, בין התעלה ובין הירדן, ודאי שהתעלה היא מכשול יותר רציני. נכון שהרוסים יכולים לצלות נהרות רחבים יותר, הם עשו זאת במלחמת העולם. בהנדסה המודרנית זה ניתן.

ברור שאפשרות כזאת קיימת, אם כי בלי התעלה, היה המצב חמור יותר. אילו היינו הולכים בקו יבשתי ללא הפרדה של מים מצד מערב או מצד מזרח, האפשרות של נסיון לתקוף אותנו היתה סבירה יותר מאשר המערך הזה.

אין להעלות על הדעת - בזה צדק שר הבטחון - שהם ינסו לעבור בנקודה אחת, בשביל לנסות לתקוף אותנו מהגדה המזרחית של התעלה, וקצת לרסק את כוחותינו ואולי ליצור סטטוס טריטוריאלי אחר. גם בשביל לפתוח את התעלה לשיט, הם מוכרחים לנקות את התעלה לאורכה. ואז הם צריכים לבצע צליחה במספר נקודות, ולא בנקודה אחת והענין נעשה אז הרבה יותר מורכב, אם כי נכון מה שאמר שר הבטחון, שתחת מסך אש ארטילרית כבדה ניתן להקים ראש גשר. אבל פגזי ארטילריה מצד אחד אינם מונעים הפעלת ארטילריה מצד שני. הם מונעים אולי אפשרות המצאות לכוח רגלי, שאינו מחופר כהלכה. בשביל ארטילריה לצורך זה יכולה להיות ארטילריה נגדית, ואז לא נותנים להם להקים ראש גשר. הארטילריה שלהם לא תוכל לשתק את הארטילריה שלנו, אם היא תהיה בריכוז מספיק.

אם תעלה האפשרות, שנדמה לי שנרמז עליה באחת השיחות של שר החוץ עם ראש ממשלת בריטניה, או עם שר החוץ שלה, מה יקרה אם ירצו לנקות את התעלה? אינני מניח שהבריטים יסתבכו ואינני מניח שהולנדים יסתבכו. איני מוציא מכלל אפשרות, שהרוסים, בשיתוף פעולה עם המצרים, יחליטו לא לעשות אקט של מלחמה יזומה בתעלה, אלא יחליטו לנסות לנקות אותה. כל חודש שעובר מבלי שמנקים אותה, התעלה נסתמת יותר.

איני יודע איך אפשר להנמיך את פני המים שם. המים הם על מפלס אחד, הים התיכון מצד אחד והאגמים מצד שני. אם לשאוב מים, זו אופרציה שמחייבת נוכחות גדולה וארוכה לאורך התעלה. מוכרחים להגיע לגדה שלנו, ואז אנחנו מגלים זאת בעוד מועד. לא בדקתי את הדבר, אבל נדמה לי שזה לא ניתן.

שר הבטחון מ. דיין:

יש הבדל בין לשאוב ולרוקן או להוריד את גובה המים. גובה המים שם הוא לא אחיד.

שר העבודה י. אלון:

כל זמן שלא מוציאים מים, לא יכולים להוריד. לעומת זאת, מצבנו היה קשה אם היו באים כלי שיט עם דגל בריה"מ, נכנסים לפורט סעיד והיו מעמידים אותנו במצב: בבקשה, תירו בנו. לבצע נוכחות סובייטית של עבודה בתעלה, עוד לא של שיט, פרט לסירות קלות - וגם זה אפשרי - זו יכולה להיות שאלה פוליטית ממדרגה ראשונה, ולא רק צבאית.

אינני מציע עכשו שום תשובות. אם כי לא נכנסו לדיון באופרציות, ברור לי שאם הסובייטים יעשו הכנות לפעול בתעלה, עם כלי שיט, כדי ליצור עובדת נוכחות, נצטרך לקיים דיון על זה וזה יהיה אולי אחד הדיונים הכי מסובכים שקיימנו מאז קיום הממשלה הזאת.

הרמטכ"ל י. רבין:

יותר קל לצלוח תעלה סגורה מאשר כאשר יש שיט בינלאומי.

שר העבודה י. אלון:

ודאי, אבל אפילו אם יחליטו לנקות את התעלה היום, זה עניין של ארבעה או ששה חודשים לפחות.

הרמטכ"ל י. רבין:

התעלה לא כל כך סתומה. אניה של 80 אלף טון אולי אינה יכולה לעבור, אבל אניה של 40-50 אלף טון, אינני מתאר לי שלא תוכל לעבור.

שר העבודה י. אלון:

אמר לי מהנדס מכונות, שכל חודש שעובר ואין מנקים את התעלה, מחייב עוד חודש של תיקונים. תלוי איזה כלי שיט ירצו להעביר. גם היום יכולים להגיע לשם כלי שיט רוסיים קטנים, לעמוד בפורט-סעיד באופן הפגנתי ולהגיד: תירו בנו. אז זו בעיה פוליטית ולא צבאית.

יש לי דאגה אולי לא כל כך לגבי המערך, המערך בצפון הוא יותר טוב ממה שצפיתי, אבל שם הבעיה היא אחרת. אין מאחורינו שטח רחב ידיים כמו חצי האי סיני. ואם כי מבחינה צבאית טוב שאנחנו יושבים ברמת הגולן כפי שאנחנו יושבים, אין שם ריכוז של אגרופי שריון רציניים. שם פחות קשה לדעתי ליצור עובדות חדשות, או איזה שהוא שינוי של הסטטוס הנוכחי.

אני מוכרח לומר, שכאשר שמעתי היום על ריכוז השריון שלנו, הוקל לי.

ועוד הערה - אינני יודע אם זה שייך למערך, אבל נדמה לי, שלגבי קצב חימושו של חיל האוויר, מוכרחה להיעשות פעולה דיפלומטית בלתי שיגרית. גם אם האמריקנים יעמדו בלוח הזמנים שהתחייבו עליו, אם לא יפרו שום הבטחה, זה קצב איטי שאי אפשר לעמוד בו. אולי צריך לשקול אפשרות, שראש הממשלה יקדים את נסיעתו ולהכין מערכה פוליטית, שהיא יותר חשובה מכל מערכה אחרת בשדה הפוליטי, לדעתי.

השר מ. בגין:

אני חושב, שמאז תום המלחמה היה עלינו, על פי שורת ההגיון, להניח שהמצרים באחד הימים ינסו להדוף אותנו מהתעלה. אין ספק, שהדגל הכחול לבן שמתנוסס כל הזמן מול איסמעיליה מערער באופן מתמיד את שלטונו ואת הפרסטיז'ה של נאצר והוא אינו יכול לקיים את שלטונו בלי פרסטיז'ה. שואלים אותו כל הזמן ונאצר גם אמר זאת בנאומו, איך היהודים הגיעו לשם.

משום כך שמחתי לשמוע מהרמטכ"ל את המספרים המוכיחים, שהיה תגבור כוחות. כאשר לאפשרות של התקפת פתע, יש להניח שתמיד תהיה כזאת. צריך להתחפר יותר, כדי למנוע את האבידות באותה התקפה ראשונה. כיוון שאי אפשר לדבר על תכניות אופרטיביות, המטה ודאי שוקד על כך, שבמקרה של עריכת נסיון כזה, יהיה לנו במה להשיב ובמה להדוף אותו. זה הייחול היחידי שאנחנו יכולים להשמיע אותו.

יש להבחין בין התקפת פתע לבין מלחמה, וזו שאלה של התגובה המתאימה. הסכנה המכרעת היא תמיד מהתקפת חימוש. במלחמת העולם השנייה הוכח, ועכשו גם בוויטנאם, יותר ויותר, שכל הרס שאפשר לעשות על ידי הפגזות והפצצות, אינו בעל כוח מכריע במלחמה. כמובן, זה דבר מכביד מאד, אבל לא מכריע. המכריע במלחמה הוא הקו עצמו, הכוחות על הקרקע הפועלים. אבל אם מדובר ב"רספונס", השאלה של האמצעים מבחינת האפשרות שמהם התיכון יפגיו את תל אביב או את חיפה, זה יכול לקרות. זה משנה את התגובה, כי אם יפגיו את תל אביב, אנחנו נפגיו את קאהיר. לא ניתן להם להפגיו, אם ניתן יהיה לעבור לשם באמצעים שעומדים לרשותנו.

כל ההתפתחות הזאת, לדעתי, מחייבת אותנו לקיים התיעצויות חדשות עם האמריקנים. באחת הישיבות הצעתי, שנתחיל לדרוש מהם טילי קרקע-קרקע או טילי קרקע-ים. הולכת ומתקרבת השעה לדיון כזה עם האמריקנים, בגלל החדירה ההולכת וגוברת של הרוסים. זה כבר לא ענין מקומי, זה בהחלט ענין שהאמריקנים מבכרים לכוונתו גלובאלי, ואם הנשיא ג'ונסון אמר באחת השיחות: "YOU WILL NOT FIND ME WANTING" - זו השעה לברר מה פירוש המלים הללו. לדעתי, צריך להתחיל בדיון עם האמריקנים ללא דיחוי. חשבתי שראש הממשלה יוצא בדצמבר, אבל אני מבין שלפני פברואר, הפגישה הזאת לא תקויים. זה זמן רע. אולי אפשר לדבר לעת עתה בדרגים הצבאיים ונשמע מהם מה האפשרויות.

לדעתי, נוכח כל האפשרויות הללו, עלינו קודם כל לקבוע את האמצעים המתאימים [REDACTED] זה ה"רספונס" היחידי המתאים. יש כמובן גם תשובות אחרות, אבל הן אינן באותו יחס של המחץ.

שר החוץ א. אבן:

נוסף על האפשרויות שצינו כאן, כלומר של זינוק מצרי מעבר לתעלה, אין לי ספק, שנעמוד בקרוב לפני פניות המיועדות לפתוח את התעלה, כיעד נפרד, במנותק מהתהליך הכללי של הסדר שלום. הניצן הראשון לכך היה בדברים שהושמעו על ידי ראש ממשלת בריטניה, שנתנו לי רושם שקיימת איזו תכנית באיזה מקום וטרם הגיעה השעה להוציא את המסמך מנרתיקו.

ניצן שני היה במה שקרה השבוע. יש כבר פנייה כזאת. מצרים פנתה אל הגנרל בול בבקשה שיאפשר למצרים לבדוק את המעבר באיזור האניות התקועות, מאחר שיש כמה נתונים מעורפלים, וקשה לעזור לאניות התקועות הללו, עד שאי אפשר יהיה להגיע אליהן. על כן, מבקשים המצרים דרך בול להביא אנית דרג'ר לאותו איזור, תוך שימוש באניות משיכה, והפנייה הזאת הופנתה אלינו.

ברור שהבקשה הזאת חורגת מההסכם על הקפאה הדדית של השיט, ואמרנו לו שבקשה זו חורגת מההסכם. פירושו שבמסגרת ההסכם אי אפשר להיענות לבקשה זו.

זה לפי שעה. לאחר שנאמרו הדברים הללו, בא שליחו של הנציג של או-תאנט ואמר כי או-תאנט סבור, שהבקשה המצרית היא דוקא סבירה ויש להניח, שאנחנו נעמוד בפני אסלקציה של פניות. כלומר, שהוא אינו מסתפק בתשובה השלילית, כי הוא סבור שרות ההסכם כוללת מתן שירותים ועזרה לאניות התקועות. אם הצעד הטכני הזה דרוש עקב תמורות שחלו ברמת שכבת הים, הדבר הזה סביר.

יתכן מאד, שהגורמים המעוניינים בפתיחת התעלה ממתינים לשליחותו של נציגו של המזכיר הכללי. במקום לפעול פעולה נפרדת, הנחתם היא שקודם יבוא להיכרות, אחר כך יערוך סיבוב שיחות ובשלב קרוב מאד יגיע למסקנה, שאי אפשר לפתור בעיה זו פתרון כולל וסיטוני, ולכן צריך לגשת גישה "קמעונית" לבעיות אלו ולפתור אותן בבת אחת, ועדיפות ראשונה תנתן לאותה בעיה, שנוגעת לא רק לישראל ולמצרים, אלא לקהיליה העולמית כולה.

אני סבור, שסיכוי זה קיים ואולי רצוי שניערך בעוד מועד. זו אפשרות אחת. אפשרות שניה היא, שלא נתחייב עד שנעמוד בפני פנייה מסוימת בדברים שאמרת.

לגבי ארצות הברית והלך הרוח לכל הנוגע למערך הכוחות. כל השיחות שלנו בזמן האחרון הצטמצמו לסוגית המטוסים. גם העניין של ביטול ה-"סספנשן" בכלל והבטחת ביצוע עיסקת ה"הוק" בפרט. נוסף לזה, הם עומדים בפני בקשתנו לקבלת עוד "הוקים" ועוד מטוסים. על זה הנשיא אמר דברים כלליים, אבל מה שנעדר אצלם הוא גורם הדחיפות. לא רק שגורם הדחיפות איננו אצלם, הערכתם היא, שהעניין כבד, אבל לא דחוף. ידוע לנו מזה שהעביר לנו הערכה זו, שלדעתם המצב הקיים מהווה מאזן סביר ושהדברים אינם דחופים במושגים של שבועות. זוהי דעתו של הרמטכ"ל האמריקני, גנרל ויילר, שלדעתו נודע משקל גדול. קודם כל, השר הוא במהלך של פרישה ועוד לא נתמנה יורשו של מקנמרה. ויילר עטור הדר ותהילה על הערכות שהוא העריך את מלחמת ששת הימים. כנראה שהוא היה הוודאי ביותר בהערכת הסיכויים של נצחון ישראלי מוחץ.

אני מקוה, שבזמן ביקורו של הרמטכ"ל שלנו בארה"ב, תהיה אפשרות לאיזו שיחה אתו. נדמה לי, שהשיחה תהיה כמוסה וסודית, אבל כנראה שהיא תתקיים, וחשוב מאד לנער אותו משאננות זו, כאילו המצב שקט וכאילו המהלך הזה הוא של שבועות וחודשים. מבחינה פוליטית, אני מניח שהנשיא עצמו יעדיף, אולי הוא מעוניין בסחבת, על מנת שהמעשה שיעשה יהיה ככל האפשר קרוב גם לזה, וגם יותר קרוב למערכה המתלקחת. על כן, גם מבחינה פוליטית וגם מבחינת ההשפעה על ויילר, צריך לפעול וגם לערוך את כל גורמי הלחץ שלנו, לא רק לגופו של עניין, אלא למען הגשמת היענות דחופה לבקשות הללו, כי התביעות הללו הן שקובעות עכשו את מצב הרוח.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

יש לי שאלה אל שר הבטחון: האם הדרישה למתן עזרה על ידי דרג'ר לאניות התקועות בתעלת סואץ, לאור המצב הפוליטי, יש לזה ערך בטחוני? האם מתן רשות להם לעשות זאת מחזק את עמדתם הצבאית?

שר הבטחון מ. דיין:

אני מציע שנדבר היום על היערכות הכוחות. אתה שואל בעניין הדרג'ר. שר החוץ דיבר בעניין פינני התעלה, נדון על השאלה, מה אנחנו עושים בעניין הפעלת התעלה, אבל זה לא הנושא היום.

שר החוץ א. אבן:

אני מסכים לזה, אולי נרשום כאן נושא זה של

התעלה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

האם בהיערכות הכוחות אנחנו לא נותנים עדיפות לחזית הסורית על פני החזית המצרית? האם לא החזית המצרית היא הסכנה הגדולה ביותר? מספר הכלים הוא פחות או יותר שווה. האם החזית הסורית אינה דורשת יותר, או שאנחנו מייחסים יותר כוח לחזית המצרית?

הרמטכ"ל י. רבין:

מאותם הנימוקים עליהם עמד גם שר העבודה, העובדה שהצבא הסורי מרוכז כולו בין דמשק לקו שלנו והיעדר מכשול טבעי, וגם תנאי הטבע בתקופה של החודשים הקרובים - מזג האוויר בצפון מגביל יותר את האפשרויות להתערבות אווירית, ובגלל היעדר העומק סוכם שזו חלוקת הכוחות. אינני מציע להכנס כאן לפירוט מה בדיוק הביא להחלטה להכניס עוד 20 טנקים שם או עוד 20 טנקים כאן.

ראש הממשלה ל. אשכול:

נדמה לי, שאנחנו מוגבלים יותר מדי בבירור. אני שאלתי בהתחלה על מספר הטנקים ונאמר לי, שאנחנו יכולים להגיע ל-1,250 טנקים.

הרמטכ"ל י. רבין:

בעוד שנתיים.

ראש הממשלה ל. אשכול:

ובעוד ששה חודשים יהיו לנו יותר מאותו מספר

טנקים שמוצב עכשו?

הרמטכ"ל י. רבין:

היום יכולים להיות יותר טנקים סדירים, אבל יש גבול גם לכוח הסדיר שלנו. זו השאלה שדובר עליה קודם, מה גודל הכוח הסדיר ומה גודל מערך המלואים שמגייסים.

ראש הממשלה ל. אשכול:

השאלה מה נחוץ כדי שנהיה בטוחים בקיום המדינה? אם אתה אומר: זה מה שנחוץ ברגע זה ואם יהיה משהו, יבואו עוד כוחות - זה דבר אחר. אז זה נוגע בתכניות האופרטיביות, אבל אנחנו צריכים לדעת.

שר הבריאות י. ברזילי:

אינני מבין את הערתו החוזרת של שר הבטחון. אחת מן השתיים - הוא מסר כאן על איזו שהיא אפשרות פסימית וריאלית ואז, או שיש איזה הצעות, או שיש לפחות איזו שהיא תשובה לא אופרטיבית, אבל אסטרטגית כוללת, איך אנחנו יכולים לעמוד מול אפשרות חמורה כזאת. אם אי אפשר לדון על זה, אז מוכרחים לדון על דברים שמסביב.

שר הבטחון מ. דיין:

אף לרגע לא אמרתי, שאם משהו חושב שמערך הכוחות שלנו אינו מספיק וצריך לגייס יותר מלואים, שאני מתנגד לכך.

שר הבריאות י. ברזילי:

על מלואים אמרת, שלא נדבר היום.

שר הבטחון מ. דיין:

פעמים רבות בעבר, כאשר נגענו במצבנו, אמרו: "אתם לא מחזיקים די כוחות". אמרנו: נגביר את מערך הכוחות, נראה מה מערך הכוחות שלהם ומה המערך שלנו, ואם השולחן הזה יחליט שזה לא מספיק, נראה מה לעשות. איש לא ערער על המערך כפי שהוא נמסר כאן היום. אז אני מציע שנקבל בענין זה היום החלטה, שאתם שמעתם ואישרתם, או שאתם אומרים שצריך לתגבר, ואז אם מחליטים שיש לגייס מלואים או להגדיל את המערך הסדיר - תבוא הצעה. אם אומרים שזה לא מספיק, נגייס ונביא הצעה מפורטת. היתה לי הרגשה לא נוחה בעבר פעמים מספר, כאשר מסרנו כאן על מערך הכוחות ואתם אמרתם: זה דליל. אמרתי: טוב, נדון - ואז יש שאלה של הערכה, מה יכולים לעשות. לא נמנענו מלהביא זאת. אני אפילו הוספתי עוד קומה. אפשר לפצל את הכוחות לחזיתות שונות: ירדנית-סורית; אבל ראש הממשלה שאל מה עלולים לעשות בחלק המצרי. לא נשאלה השאלה על הצד הסורי או הירדני. זה נושא כבד. אחר כך פתאם שר המשפטים שואל אם ענין הכנסת הדרג'ר בסואץ יש לזה ערך בטחוני ושר החוץ אומר, שיש לקבוע עמדה להצעה לפינוי התעלה לשיט. אלו בעיות שיש לדון בהן. היום אני רוצה לצאת עם אישור, שזה מערך הכוחות שלנו מול כוחות האויב, על דעת ממשלת ישראל, או שיש לשנות אותו ואז צריך לדעת מה צריכים להיות השינויים. נגמור בענין זה ואז נעבור לדון בבעיות אחרות.

שר הבריאות י. ברזילי:

אם זה כך, אני חוזר לשאלתי: לאור התמונה שתיארת, האם לפי דעתך המערך שישנו עכשו זה המערך שעונה לענין, או שיש הצעות אחרות?

שר הבטחון מ. דיין:

לו היו לי הצעות אחרות, הייתי מביא. לדעתי, זה

היום עונה על השאלה.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

אני מציע, שאנחנו נראה את הגבול המצרי כפסימי ביותר מבחינת הסיכוי להגיע להסדר עם המצרים. לא חשבנו שהשיחות עם יארינג תבאנה למשהו בינינו ובין מצרים, אף על פי שמבחינה תיאורטית, זה יכול להיות יותר קל, כי שם יש פחות בעיות מאשר בירדן. אינני יכול להניח, שהמצרים יישבו אתנו לאחר שהם נחלו מפלה מוחצת כזאת. לפי כל מה שאני קורא ושומע, יש לי רושם שהם נערכים לאיזו התמודדות נוספות אתנו. אינני יודע מתי תהיה ההתמודדות הזאת, אבל אם כל השיחות המדיניות לא תבאנה לשום דבר, אנחנו עלולים לעמוד בפני אפשרות של התקפה מצרית בסיוע סורי, ואז גם הרוסים יהיו יותר אקטיביים מאשר היו אי פעם. לכן אנחנו צריכים להיערך מצדנו לסיכויים הפסימיים ביותר מבחינת האפשרות של פתרון בדרכים מדיניות. אם שר הבטחון והרמטכ"ל חושבים, שהיערכות זו מספקת להערכה פסימית כזאת של התגברות הכוח המצרי בעזרת הרוסים, אנחנו יכולים לקבל זאת. אם הוא חושב, שבמשך החודשים הבאים הם יביאו יותר כוחות ויביאו כלי נשק חדשים מסוגים שונים, וזה יחייב לשנות את ההיערכות שלנו, כדי שנהיה יותר ערוכים לקראת אפשרות של מלחמה נוספת עם המצרים, אז הוא צריך לבוא ולומר לנו מה יש לעשות לאור התפתחות זו.

אני שמח שיש קצת תגבור לעומת מה שהיה בעבר, ולפי דעתי, במשך הזמן יהיה אולי צורך בתגבור נוסף. מכאן יש מסקנות לגבי גיוס המלואים, כי שמענו כאן מפי הרמטכ"ל, שיש לנו טנקים, אבל אין לנו כוח אדם מספיק בשביל לאייש את כל הטנקים האלה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אינני מומחה גדול כדי לומר אם מערך הכוחות שלנו כפי שהוצג היום מספיק או איננו מספיק לעומת המערך המצרי. אבל בישיבה הקודמת, גם מבלי להיות מומחה, יכולתי לומר, לפי מה שנמסר לנו, שלעומת 50 אלף חיילים וכך טנקים וכך ותותחים של האויב, הכוחות שלנו היו חלשים ביותר. בינתיים מודיעים לנו, שיש תגבור ניכר לכוחות שלנו. אם שר הבטחון והרמטכ"ל חושבים שזה מספיק, מי יכול להגיד שזה לא מספיק? אני לא אגיד, כי אינני יודע. אתם חושבים שמול 50 אלף המצרים, שמרוכזים שם מול התעלה וכל אותו הנשק הרב, מספיק מה שיש לנו - אתם אחראים לזה.

משום כך אני חושב, שאין לנו מה להתווכח יותר על ענין זה. אינני יכול להגיד לאיזה צד צריך להוסיף עוד 100 טנקים. אינני מוסמך לומר זאת, כי אינני יודע. רק אנשי הצבא יכולים לומר אם זה מספיק או לא מספיק. כאזרח אני יכול להגיד, שאני רוצה לראות כוח יותר גדול, אבל תלוי אם זה אפשרי או בלתי אפשרי. אם זה המצב, לדעתי אין מה להתווכח. אם יהיה צורך להוסיף או לגייס, ודאי יבואו ויודיעו לנו.

יש כמובן דבר אחד שעמענו עליו היום, שהוא רציני מאוד, שיש סכנה גדולה של הפגזת הערים. דבר זה מחייב אותנו עוד יותר בענין המקלטים, ועלינו לדעת שאנו עלולים לעמוד בפני מצב כזה.

השר י. גלילי:

אני חושב שזה לגיטימי לתבוע להבחין בין הדיון של מערך הכוחות ובין נושאים אחרים ובלבד שיהיה דיון גם בנושאים האחרים. זה טבעי, ששר הבטחון והמטה הכללי ירצו - בייחוד שהם נדרשים לכך - להביא לממשלה תמונה מדויקת על המצב וללא כל ספק, שהממשלה אחראית על ידי כך שהיא מאשרת מערך כוחות מסוים. אחריותה מעוגנת בכך שהיא אישרה את התמונה שהציגו לפניה שר הבטחון וראש המטה הכללי. לעתים יכול להיות מצב, שהצבא דורש יותר והממשלה אינה מאשרת, אז האחריות שלה כפולה ומכופלת.

לכן אני חושב שזה לגיטימי, שהוצגה לפנינו התמונה ואנחנו רושמים אותה לפנינו, אלא אם כן הצבא תובע תביעות נוספות, שיש להן משמעות של גיוס כוחות או משמעות של תקציב נוסף, ואז שוב המצב אחר.

אינני מעלה על דעתי, שלא ייעשה נסיון רציני לעקור אותנו מהתעלה. שצמח הערים הללו שעל גדות התעלה מערערת מאד מעמד כל שלטון במצרים, בייחוד שהם מזהים את עמידתנו על גדות התעלה עם סתימתה ועם ההפרעה להם לנקותה. לכן אני חושב, שזו הנחה נכונה, אם אנחנו נביא במנין אפשרות כזאת, אף על פי שעד הרגע הזה אין לנו מכשול יותר גדול מאשר התעלה, בשום גבול אחר. מבחינה זו אני מעריך מאד את העובדה של ההתחפרות באיזור ההוא. סיירתי שם בשבוע שעבר, אינני מומחה לזה, אבל התרשמתי מאד מאד מהעבודה העצומה שנעשתה שם לגבי ההתחפרות של החיילים, לא רק של עמדות הירי, אלא גם של חדרי המגורים שהקימו, חדר האוכל ומידת הבטחון שנאצלת מהחיילים והמפקדים שם, פשוט מעודדת. הם יושבים שם ממש על גדות התעלה. נקל לתאר מה היה אילו היה מגיע אלינו משם הדף אויר של אי-בטחון עצמי של החיילים.

אינני רוצה לומר שאנחנו צריכים להשליך את יחבנו על הבטחון הזה ועל יסוד זה לא לשים לב לחזות הקשה שתיאר כאן שר הבטחון, אבל עובדת הרגשת הבטחון של החיילים חשובה מאד. אני בטוח שזה מגיע גם במכתבים למשפחות ולבתים. כאשר אתה רואה שם את סימני הפגיעה של הפגזים בעקבות התקרית האחרונה ואיך הביצורים עמדו בפני זה, אתה גם כן מתמלא בטחון.

יחד עם זאת, אני גם חושב שכל המערך המבוצר הזה על גדות התעלה עדיין לא נתנסה בנסיון של פיצוח ארטילרי כפול ומכופל ממה שהיה עד כה. אני מציג את השאלה, האם המטה הכללי לא שקל עריכת קו שני עבה יותר ופרוס

יותר ממה שקיים עד עכשו? אני מעריך שיכול להיות לזה גם ערך מרתיע כלפי המצרים, או כלפי בעלי בריתם.

אני מסתפק בהערות אלו ומציע שמכלול הנושאים שהעלה אותם חשר אבן - וכאן יש נושאים שאנחנו עוד חייבים דיון בהם בעקבות החלטות קודמות, שהרי בשעתו דחינו החלטות מסוימות עד לאחר תום עצרת האו"ם - שנקדיש לזה דיון בנפרד.

ראש הממשלה ל. אשכול:

הגיע הזמן לסיים את הדיון בסעיף זה. עלי להגיד שאינני מאושר מהבירור בסעיף זה. יכול להיות שאין דרך ואין מנוס. ודאי שיש דברים שיותר מדי אנשים אינם יכולים לטפל בהם, אבל דוקא הצגת העניין בכל חומרתו, עשתה אותי פחות מאושר בבירור הזה. בדרך כלל אפשר להגיד, ששר הבטחון והרמטכ"ל מוסרים על המצב בעניין זה, ואנחנו אומרים שרשמנו לפנינו, ואז ברור שאנחנו נושאים באחריות. אבל זה לא נקרא בירור עמוק, כאשר אנחנו איננו יודעים פרטים, ואולי גם לא צריכים לדעת. כאשר אנחנו לא יודעים מה יהיה אם חלילה יהיה כך או אם חלילה יהיה אחרת, יתכן ששר הבטחון צודק ואי אפשר להביא זאת לפורום כזה. אני מניח שאם אבקש ממנו לקבל פרטים, ודאי יזמין אותי לחדר המלחמה וימסור לי אותם. אבל לא זו השאלה.

שר הבטחון מ. דיין:

זו רק דעתי. אם אתם תחליטו להביא לכאן לדיון תכניות אופרטיביות, נביא את המפות ונציג את התכניות. אני חושש מאד מדיון כזה בפורום גדול.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

יש הכדל בין הדברים הכלליים לבין הפרטים?

ראש הממשלה ל. אשכול:

בזמן כהונתי כשר הבטחון נתקלתי בשגיאות אחדות וראיתי הערכות שלא התאמתו. אני רוצה להזכיר לרמטכ"ל, שהיה זמן בו נאמר לנו - לי זו היתה הפתעה ונדמה לי, שלא רק לי - לגבי שורת התותחים והמרגמות שעמדו על רמת הגולן, נאמר כל הזמן: נעבור פעם אחת או פעמיים באוירונים וגמרנו אתם. התברר שזה לא כך. אז שאלתי: הכיצד? ואמרו לי: באותו רגע שהם מסתתרים והם מחופרים התברר שזה לא מועיל. מספיקה לי דוגמא אחת ואינני רוצה להביא עוד. אינני בא בטענות. נסיון זה דבר גדול.

עד שהתחלנו להגיב באוירונים חששנו מאד, אבל כאשר הגיע הזמן, עמדתי לפני סימן שאלה אדיר, שהנה זה לא פעל.

משום כך אני אומר, שאני לא מאושר מהבירור. אני מבין, שיש דברים שאולי ברגע האחרון נולדים, קורים לזה תושיה, אי אפשר לדעת הכל מראש. בזוכרי שיש לנו טנקים, אני מתפלא שרק כעבור שנתיים יהיו לנו 1,250 טנקים. אם אנחנו מוציאים את התותחים ומוסיפים את הקליברים המתאימים, אולי זה כך, אבל כל אחד במקומו ממלא תפקיד. אני כל הזמן חוזר ושואל: כמה טנקים יש לנו רתומים עכשו? לפי מה שנמסר לנו היום, התרשמתי שזה אולי 200 או 300.

הרמטכ"ל י. רבין:

מהסוג הטוב.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אינני יודע סוג טוב או לא טוב. אנחנו יצאנו למלחמה עם הטנקים שהיו ומהסוג הטוב היו מספרים קטנים - ויש סכנה. אנחנו לא הולכים עכשו לבקש למכור לנו טנקים, זה עולה הרבה כסף ואנחנו עוד בודקים איזה טנקים לקנות. אם המצב הוא כזה ואני בדברי התחלתי לשאול על החזית עם מצרים, פעם אחרת שאלתי אותו הדבר לגבי סוריה. נכון שברגע זה רוסיה עומדת יותר מאחורי מצרים, מאשר מאחורי סוריה. מהדברים של שר הבטחון ושל הרמטכ"ל התרשמתי, כי אפשר להניח שהחומרה הגדולה היא דוקא מצד התעלה. אולי אפשר לדחות את הדיון בעניין התעלה לשבוע-שבועיים, אבל נניח שרוסיה תגיד שהיא רוצה להכנס עם דרג'ר ולנקות את התעלה, זה יכול לקרות כל יום. אולי יארינג יעכב זאת לאיזה זמן, אבל אם או-תאנט אומר שיש מקום לדרישה כזאת של מצרים, וזה הגיוני שהם ינקו את התעלה ואנחנו נגיד "לא", אם אתה עושה זאת התעלה לא סגורה, ואז למי שרוצים נותנים לנסוע ולמי שלא רוצים לא נותנים לנסוע. אחר כך יעברו בתעלה אניות נושאות דגלים שונים ואם תעבור שם אניה עם דגל בריטי, אנחנו נירה בה? מדוע האניות שעומדות שם אינן מתגרות במצרים ואינן יוצאות?

שר הבטחון מ. דיין:

הם ביקשו, אבל המצרים אינם נותנים.

ראש הממשלה ל. אשכול:

גם מסביב אינם יכולים לנסוע?

שר הבטחון מ. דיין:

אינם נותנים. הם סגורים משני הצדדים. אפשר לצאת דרומה, אבל המצרים אינם נותנים. המצרים סגרו את התעלה בשני מקומות (תיאור על המפה). במקום אחד יכולות האניות לצאת, וזה בצד הדרומי, אבל המצרים אינם נותנים. בעלי האניות ביקשו להזיז את המכשול שמפריע לאניות להגיע דרומה ולחזור לדרך בה באו ולנסוע הביתה, אבל המצרים לא הסכימו.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אז כאן אני אומר לשר אבן: יש ריב בין מצרים ובין ישראל. שם הוטבעו אניות זרות, חלק מהן אינן רוצות לעבור את התעלה, אלא לחזור ולצאת בדרך בה באו. המצרים מנצלים זאת ללחץ, ואז אין תשובה יותר מתקבלת על הדעת, כי מזמן יכלו לעבור. בעניין זה נצטרך לדון.

שר החוץ א. אבן:

הם תקועים שם פיזית.

שר הבטחון מ. דיין:

לא, הם יכולים לזוז דרומה, אבל המצרים אינם

נותנים להם לצאת.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אז המדינות, להן שייכות האניות, צריכות לטעון שהן אינן רוצות לעבור את התעלה, אלא לצאת מצד דרום למקום אחר.

ברצוני לומר לשר הבטחון - אינני חושב שאנחנו צריכים להסתפק בזה, שהצבא אומר כי המערך הזה של הכוחות הוא בסדר ואינו דורש יותר. לדעתי, צריך למצוא אפשרות, שאפשר יהיה להציג שאלות על סמך המפות וכדי

שנדע באיזו מידה הדברים מתאימים למה שמקובל בעולם, ומה יכול להיות מקובל אצלנו. אנחנו אומרים שמענו, ואנחנו שמחים שעכשו יש קצת יותר כוחות ממה שהיה לפני איזה שבועות. כנראה שגם הצבא הגיע למסקנה, שאפשר לחזק את המערך ואולי בין כה הייתם מחזקים את החזיתות. גם זו יכולה להיות דרך.

שר הבטחון מ. דיין:

הדבר האחרון שהייתי רוצה הוא להגביל את הבירור. להיפך, אני באתי כדי להשיג מכם חותמת של שותפות לאחריות, ולא על מנת לומר: אל תתערבו.

פה יש ארבע נקודות. קודם כל בקשר לתגבור - וזאת אמר כבר שר הפנים. ברור שכל שבוע המצב יכול להשתנות. גם אנחנו בעצמנו, המטה הכללי ואני, אמרנו מיד לאחר המלחמה: מחר הערכים אינם יכולים לעשות שום דבר, אבל כעבור חודש, אם הם יקבלו בינתיים טנקים ומטוסים, ההערכה יכולה להיות שונה לגמרי. אז הזמן הוא פה גורם אשר מכתב את ההיערכות ואת ההערכות.

שנית, ענין הטנקים. זוהי שאלה שראש הממשלה העלה כאן והייתי רוצה שהיא תידון בפורום הזה. ראש הממשלה שאל מה מספר הטנקים ומדוע יהיו לנו 1,250 טנקים רק בעוד שנתיים. זו שאלה שבאמת שייכת למערך הכוחות - ועוד אגיע לענין התכניות האופרטיביות - זו לא שאלה של מפות. השאלה היא אם אנחנו ערוכים בעוצמה מספקת או לא. אדרבא, בזה אפשר לדון ובמידה שהשולחן הזה לא נכנס לדיון הזה, זה לא בגלל ההסתייגות שלי. אם אתם רוצים לשאול שאלות בענין זה, הרמטכ"ל יסביר.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אז זה גובל בתכניות אופרטיביות ואני מקבל שאולי זה לא טוב לדון בשאלות כאלו בפורום רחב כזה.

שר הבטחון מ. דיין:

כאשר אנחנו אומרים שאנחנו ערוכים עכשו עם 300 טנקים ואתה שואל למה לא 500, זה נושא שצריך לדון בו. כאשר ראש הממשלה שאל מה הערכתנו לגבי מה שהמצרים עלולים לעשות, אמרתי שנשמע את הערכת הרמטכ"ל והוספתי מה שהיה לי להוסיף. אני בעד זה שנדון בכך. אבל ביקשתי שאם בעקבות הערכה מה הם עלולים לעשות, תבוא השאלה מה אנחנו נעשה, לא ניכנס כאן לדיון בתכניות אופרטיביות של הצבא. ברור שאז אנחנו עוברים להתקפה והשאלה לאיזו התקפה, לדעתי זו שאלה שהיא בבחינת אחד הסודות הכמוסים ביותר של המדינה. אבל אם יוחלט כאן שדנים גם בזה - בבקשה. אם שואלים איך אנחנו ערוכים מבחינת מספר החיילים, מספר הטנקים ואיפה הם נמצאים, אדרבא, לזה נקראה הישיבה.

בראשית הישיבה הוזכרה כאן, בקשר לנושא ההיערכות, שאלת המלואים. אמרתי שהיום יש בין עשרת אלפים לשנים עשר אלף אנשי מלואים ואני מודיע מראש, שבעוד ימים אחדים אבוא בהצעה בענין זה, כי הענין כבר. השאלה היא איך מגייסים גם את המלואים וגם את הצבא הסדיר לשם הגברת המערך. עצם השאלה אם יש צורך ביותר כוחות על חשבון עם ישראל בדרך זו או אחרת - זה הנושא שאנחנו דנים בו.

בקשר להתנגדותי לדון כאן על תכניות אופרטיביות, ברצוני לספר לכם סיפור ממלחמת ששת הימים. באחד הימים השתתפתי בישיבה אזורית, זה היה לפני המלחמה ושם נאמר על ידי אחד המשתתפים, שצה"ל עומד לערוך התקפה לכיבוש עזה. לא היתה תכנית אופרטיבית, אבל כולם הבינו שיש תכניות. אני קמתי ואמרתי, שזו שערוריה לדון בדבר כזה במקום אזורי ואם צריך לעשות זאת או לא. קמתי ויצאתי. לא הייתי אז שר הבטחון, הייתי אזור, אבל חשבתי שלא יעלה על הדעת במצב של ערב מלחמה לבוא במקום ולומר: יש לנו תכנית, אפילו בפורום כזה, לכבוש את עזה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

יש הברל.

שר הבטחון מ. דיין:

אני יודע, אבל איך הגיעו לאותו דיון? משהו השתתף באיזו ישיבה, אולי יותר מצומצמת וחשב שמותר לו להעלות את השאלה בפורום רחב יותר.

אני בעד זה שתכניות אופרטיביות לא תהיינה נדונות בפורום זה, אבל יכול להיות שאני מחמיר ואם תחליטו שכן צריך לדון בתכניות אופרטיביות, המטה הכללי יבוא ויאמר: אם הסורים יפתחו בהתקפה, אנחנו מתכננים לעשות זה וזה.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

אילו היה לנו יותר כוח אדם, הן בצבא הסדיר והן מבחינת האפשרויות של גיוס המלואים, האם לאור ההיערכות של האויב היינו מציבים יותר טנקים בגבול הסורי, בגבול המצרי ובגבול הירדני? או שההיערכות הזאת שלנו היא בגבולות הכוחות שיש לנו ולא מתוך כך שזה ההכרחי היום?

שר הבטחון מ. דיין:

אינני אומר שמה שיש לנו זה מספיק. השאלה שנשאלה היתה: האם אתה חושב שזה מספיק? באופן אובייקטיבי אני חושב, שזה איננו מספיק. אבל בהתחשב בנתונים הקיימים שלנו, מבחינת כוח האדם שיש למדינת ישראל, מבחינת הטנקים והמטוסים שיש למדינת ישראל, אני חושב שההיערכות הזאת, לתאריך הזה, זה מספיק. אני לוקח על עצמי אחריות לגבי חלוקת הכוחות הקיימים, אבל לא לגבי הטנקים שאנחנו צריכים לקבל מארצות הברית, וזה תלוי בלוח זמנים מסויים, וזה גם קשור בשאלה במשך כמה זמן נוכל להספיק לשים תותח יותר טוב או פחות טוב על הטנקים האלה.

לדעתי, זה מערך נכון היום. אם נעביר את התותחים שיש לנו היום, הרי בעוד חודשיים יהיו לנו תותחים פחות טובים מאשר יכלו להיות לנו, לו השארנו זמן לשיפוץ ואז יתברר שעשינו צעד לא טוב. כלומר, במסגרת הכוחות הקיימים, הבעיה היא לא כוח האדם. זה מכביד מאד לקרוא לעוד אלף אנשי מלואים, אבל לא זו הנקודה. הנקודה היא בעיקר הכלים. יכול להיות, שבעוד שבועיים או שלושה שבועות, או משום שיעבור יותר זמן, או משום שנגלה שהערבים קלטו כלים חדשים נוספים והתחזקו, אז אנחנו נצטרך להתחזק עוד קצת. כעבור זמן נצטרך להתחזק יותר, אם נקבל ידיעות מסוימות שמחייבות חיזוק נוסף. כפי שאמרתי קודם, גם הזמן הוא גורם בהיערכות.

שר המשטרה א. ששון:

לפי ההיערכות הזאת, יש לנו במרכז, בחזית הירדנית, רק 26 טנקים. האם פירוש הדבר שהחזית הזאת מדאיגה אותנו פחות משתי החזיתות האחרות?

שר הבטחון מ. דיין:

מבחינת הכוחות, אני חושש שנגיע למצב שירדן תהיה רק חלק אינטגרלי מהחזית הזאת. עשויים להיות לנו באפריל השנה הבאה 500 טנקים. בירדן יש היום 200 טנקים.

אני משתעשע בתקוה, שממשלת ירדן בהיותה קשורה עם הגדה המערבית ומצד שני בהיותה קשורה יותר עם ארצות הברית, שלא היא תהיה הראשונה שתתחיל במלחמה. אני רואה את הצבא העיראקי שם כחלק מהצבא הירדני, ופירוש הדבר שינוי יסודי מאוד במשקל הצבא של ירדן. לפי הערכתי, עיראק תשאר על הגבול עם ירדן, אם לא יהיה בינתיים שלום עם ירדן. היום הם יושבים שם עם 200 טנקים, אבל השלב של כניסתם למלחמה או השתלבותם בה, בגלל זה שחוססין הוא יותר פרו-אמריקני, נדמה לי שהוא יהיה יותר מאוחר מאשר של המצרים ושל הסורים.

ביחס לסוריה - כאשר שמעתי שעומדת לבקר משלחת נכבדה מברית המועצות בסוריה, שבה ישתתפו הנשיא ומזכיר המפלגה, פירושו לדעתי שהם חושבים כי הגיע הזמן להכנס לעניינים גם בסוריה, לשתף אותם ולראות מה המצב. נכון שלגבי סוריה היום, זה בשלב יותר מאוחר, אבל בשום אופן אי אפשר לראות אותה כארץ שאינה שותפת במערך הכללי. במידה שעיראק עלולה להשאר על הגבול הירדני, הם עלולים אחרי הטיפול בסוריה להכניס גם אותה לתוך המערך.

ראש הממשלה ל. אשכול:

בזמנו דיברתי בעניין זה עם שר הבטחון ועם הרמטכ"ל. אינני יודע כמה זמן נחוץ לנו כדי להכניס את כל הטנקים לכשירות והעליתי מחשבה אם לא צריך להקים מכון שלישי לשיפוץ, להחלפה ולתיקון, בלוקחנו בחשבון מה יהיה בעוד שתיים-שלוש שנים. טנקים חדשים איננו קונים. נאמר לי כאן שאין מספיק אנשים, אבל אולי בכל זאת אפשר להכשיר במיוחד אנשים לעניין זה, גם אם זה עניין של מיליוני לירות. אני שומע לא פעם טענה מפי אנשים שמדברים על עליה, כי אין לאן לשלוח את האנשים לעבודה. לו היינו אומרים לעצמנו, שאנחנו צריכים למצוא דרך, כמובן לא כל כך פומבית ולא רשמית, להביא 5,000-10,000 בחורים, עוד לפני שרות החובה בצבא ולהגיד להם שאנחנו רוצים בשרותם פה, ולהכין אותם לתפקידים אלה, נדמה לי שזה ראוי למחשבה כדרך למשיכת בחורים כאלה, ומלכתחילה להכניס צעירים אלה לבתי ספר למכניקה, טכניקה וכו'. עלינו לזכור, שגם השנתונים אינם הולכים וגדלים לפי שעה, וגם עליה המונית אינה נראית. גם תעשייה פרטית היתה יכולה לעשות זאת, לו היתה לנו תעשייה כזאת.

אינני מציע להכנס עכשו לבירור, אבל ראוי להקדיש לעניין זה מחשבה. לאור מה שקרה בימים אלה, צריך לחשוש שלא מחוייב לחזור בדיוק מה שהיה.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

אני יושב כל הזמן ותוהה ושואל: מה קורה? אחרי שהיה מקרה טיבוע "אילת", נקרא הפורום הזה כדי לשקול ולהכריע על פעולת תגמול. נשאלנו אז אם להפציץ שדות תעופה בדרום או אם לפגוע בבתי הזיקוק. זו לא היתה פעולה אופרטיבית?

ראש הממשלה ל. אשכול:

זה היה שלש שעות לפני המעשה.

שר הבטחון מ. דיין:

ערב מעשה היה עולה על דעתי שנויז צבא בלי אישור של משהו? אני יכול להביא דוגמא. שאלו פעם: אתם הולכים לכבוש את עמאן ואת דמשק? אם ניכנס לדיון על זה, עד שיגיע הזמן לדבר כזה, זה בינתיים יידון בכל המפלגות.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

אני יודע שעל דברים אופרטיביים, כמו כיבוש דמשק ודברים מסוג זה, לא צריך לדבר ואולי גם לא לחשוב.

שר הבטחון מ. דיין:

אפשר ללכת לדמשק בלי אישור הממשלה? כאשר נגיע

לזה - נדון.

שר העבודה י. אלון:

אבל אם זה מחייב מערך כזה או מערך אחר, זה חל גם

על התכניות.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני חושב ששר הבטחון והרמטכ"ל צריכים לחשוב על איזו אפשרות של דיון. אם אתם אומרים שזה המצב ואתם מסתפקים בזה, שאנחנו מאשרים ונושאים באחריות, לא נתנגד. יתכן שצריך למצוא אפשרות, ואז אני מוכן שנחזור לוועדה יותר מצומצמת, שבה אפשר יהיה להביא קצת יותר דברים.

שר הבטחון מ. דיין:

אדרבא, אם תחליטו - בבקשה.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

הקושי הוא להחליט.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אני מציע שאתם תחשבו על דרך. אני רוצה לקוות

שיש לנו עוד זמן.

שר העבודה י. אלון:

נחזור לדון בזה בעוד חודש.

שר הבטחון מ. דיין:

אני רוצה לומר באופן ברור, ברגע שתכנית אופרטיבית או איזה שהוא מצב יהפוך להיות קרוב לכיצוע - ודאי שזה יובא לדיון ולהחלטה.

ב/36. הפעלת חיל האויר בנסיבות מיוחדות.

ראש הממשלה ל. אשכול:

כולכם זוכרים שבזמנו החלטנו, כי אם מפגזים ישובים ויש צורך להגיב - משתמשים באוירונים. בדיון לפני שבוע עלתה השאלה: אם יחידה צבאית נקלעה למצב שבו היא צריכה להסתלק בבושט פנים, או לספוג מכות ואבידות, האם מותר להשתמש באוירונים כדי לחלצה?

שר הבטחון מ. דיין:

אני רוצה להציע הצעה בה כמה סעיפים, שאולי תתקבל על דעת כולם. אני בטוח שאין כאן איש שרוצה למנוע שימוש באירונים וליצור מצב שבמקרה של צורך אופרטיבי, כאשר מתפתח קרב ותוך כדי הקרב מתחייבת הכנסת אירונים, אי אפשר יהיה לעשות זאת.

אני מציע, שקודם כל נקבע בינינו כמה דברים: (א) המגמה הכללית, הן האופרטיבית והן המעשית, בגלל המחסור באירונים ובעיקר בגלל המצב הפוליטי, המגמה היא הרגעה ככל האפשר ובמידה שמדובר בשימוש בכל סוגי נשק, פירוש הדבר שימוש במטוסים פחות ככל האפשר. גם בשיבה הקודמת סיכמנו שהרמטכ"ל שומע את רוח הדברים ובהתאם לזה יפעל. (ב) מבחינת השימוש באירונים - אם מבחינת קוצר הזמן אין ברירה, הרמטכ"ל רואה שמתפתח קרב - בלי קשר להפגזת ישובים - ובשום אופן אינו יכול למצוא את שר הבטחון, אם הוא מחליט שצריך להכניס אירונים, הוא עושה זאת. אם הוא יכול להתקשר הן מבחינת הזמן והן מבחינת התפתחות הקרב, יתקשר עם שר הבטחון ואם שר הבטחון יכול מאותן הבחינות - יתקשר עם ראש הממשלה. אם ראש הממשלה מוצא שיש זמן להביא זאת לדיון יותר רחב, כפי שהיה בזמנו בעקבות התקרית של "אילת", יעשה זאת. אבל אם מפקד פיקוד הצפון אומר, שיש התנגשות עם טנקים וצריך להכניס שלשה מטוסים כדי להציל את היחידה, אז נגיד: רגע אחד, אנחנו החלטנו כך וכך אבל צריך לדון. יש מדיניות, אבל זה אחד מכלי הנשק שיכול להציל במצב אבסורדי, כאשר המצב האבסורדי הזה עלול להיחפז לקטסטרופה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אני רואה שיש התפתחות מאז הישיבה הקודמת. החלטנו שאם יש צורך, הרמטכ"ל יביא זאת בפני שר הבטחון ושר הבטחון בפני ראש הממשלה, ויחד יחליטו אם יש להפעיל אירונים. עכשו מציע שר הבטחון, שהרמטכ"ל בעצמו יוכל להחליט על כך, אם לא יצליח להתקשר עם שר הבטחון ושר הבטחון יהיה מוסמך להגיד לו אם הוא לא יצליח להשיג את ראש הממשלה. זאת אומרת, שלמעשה יכול להיות מצב שהרמטכ"ל יחליט על הפעלת אירונים בלי לשאול אף אחד.

שר הבטחון מ. דיין:

מדובר על זמן של קרב.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

יש לי כל האמון ברמטכ"לים שלנו, גם היוצא וגם הנכנס, אבל בכל זאת קיבלנו החלטה בעניין זה.

שר הבטחון מ. דיין:

קבענו מדיניות.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אמרנו שזה יועיל לנו כדי לא להסתבך. פעם נאמר שלפני שמחליטים על הפעלת אירונים, באם מקבלים החלטות על התנגשות מסוימת עם כוחות אחרים, זה מאד מכביד על המחליטים להתחיל באיזו פעולה, כאשר אומרים שצריך לראות כך את העניין, שאפשר יהיה לעמוד בו מבלי שימוש באירונים. אבל כאן תהיה דלת פתוחה להשתמש באירונים, ואז ברור שההחלטה תהיה הרבה יותר קלה. כל פעם שיהיה קושי, נשתמש באירונים.

משום כך אני אומר, עלינו לשמור על הסייג הזה, להשתמש באירונים רק אם מתקפים ישובים שלנו, וזה היה סייג כדי לא להכנס מלכתחילה להתכשופיות. אני עומד על כך, כי לדעתי זה טוב בשבילנו וטוב בשביל הערכים.

שר הבטחון מ. דיין:

בעיקר בשביל הערכים.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

האם אנו מרוצים, כשאנו באים להפציץ מחנה פליטים?

הרמטכ"ל י. רבין:

לא הפצענו מחנה פליטים מהאוויר.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

אני אומר מה שפורסם.

הרמטכ"ל י. רבין:

זה גם לא פורסם.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

זו לא היתה הפצצה מהאוויר, זו היתה הפגזה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

טוב, הפגזה. אבל גם אנו לא רוצים להפגז ולהרוג

אנשים, גם לא ערכים.

אני חוזר ואומר, הסייג הזה בא כדי למנוע, עד כמה שאפשר, מלהכנס לקרב אתם ועל כן, צריך לשמור על הסייג הזה, שאפשר להשתמש באווירונים רק בשעה שהם מפגיזים ישובים שלנו.

שר הבריאות י. ברזילי:

הסייג בשעתו גם כן היה לא רק בטחוני, אלא גם פוליטי וגם היום הוא גם סייג בטחוני וגם סייג פוליטי. בדיון הקודם אמר שר הפנים לא להפעיל אווירונים, גם כאשר מדובר בישובים, אם זה לגבי החזית הירדנית.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

הפגזת ישובים שלנו? אף פעם. אני בדרך כלל עומד

על דעתי.

שר הבריאות י. ברזילי:

אני מקבל מה שאתה אומר. אני יכול להביא יוצא מן

הכלל אחד...

השר י. גלילי:

הסייג היה לפני שהיו קרבות טנקים בכלל.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

בסוריה לא היו קרבות טנקים.

השר י. גלילי:

לא היו מקרים, שטנקים עברו את הגבול שלנו?

שר הבריאות י. ברזילי:

אני מציע לשקול סיטואציה אחת, במקרה של הצורך לחלץ יחידה ממלכודת. אמרו פעם, שקורה תוך כדי קרב, כאשר היחידה מכותרת מכל הצדדים, הדבר היחידי שמאפשר להצילה הוא להטיס אוירונים.

שר העבודה י. אלון:

המדובר בכיתור האש.

שר הבריאות י. ברזילי:

אני נותן דוגמא של מה שהיה בפעם הקודמת. לא היה מצב כזה, שהטנקים לא יכלו לקבל תוספת כוח. לגבי חילוץ ממלכודת, דין השימוש באוירונים כדין הפגזת ישוב; אבל כחלק אסטרטגי של ניהול קרב - לא.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

אני חושב, שאין צורך לשנות את ההחלטה הקודמת וליתר הבהרה אני רוצה לומר, שהשימוש באוירונים בפעם שעברה היה נכון. ברצוני להגיד לשר ברזילי, זו לא שאלה של תכסיסים. אתה לא יכולת להציע פורמולה זו, לולא היה המקרה בו דנו בפעם שעברה. אנחנו מציינים שהשימוש בפעם האחרונה באוירונים היה נכון. אי אפשר למנות את מספר הסיטואציות האפשריות, צריך להוסיב ועדת מומחים גדולה, שתכין קונסטיטוציה, מתי משתמשים באוירונים. פעם היה סייג לגבי הפגזת ישובים, פעם שעברה היתה בעיה של קרב טנקים, אינני יודע אם במקרה הבא לא יהיה מצב אחר. ישנה החלטה שקובעת קו כללי, אי אפשר להגיד לאנשים שילכו להלחם ולכבול את ידיהם.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

ההצעה של השר ברזילי אומרת, שאם היתה יוזמה קרבית מצדם ויחידה צבאית שלנו נמצאת במצב קשה - מותר להכנס עם אוירונים. במקרה זה, דין יחידה צבאית כדין ישוב, אבל לא יותר. הדוגמא של הפעם הקודמת היא אולי לא הדוגמא הטובה בעניין זה.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

קשה לי לומר כאיש אזרחי, שמתמצא בעניינים אלה רק במידה קטנה, אבל אני חושב, שהשימוש באוירונים באותו מקרה לא הביא תועלת. לו הטנקים שלנו נסוגו מפני עוצמת האש של האויב והיו חוזרים כעבור כמה שעות עם תגבורת של טנקים, היתה לזה תהודה יותר טובה מאשר הפלת האוירון, גם מבחינת התוצאה וגם מבחינת הענקת פרסטיז' לאויב.

ראש הממשלה ל. אשכול:

נניח שהמטוס לא היה נופל והטנקים היו נסוגים כדי לחזור. אתה לא חושב, שהצד השני היה מכניס יותר טנקים מתוך הנחה שהיהודים עלולים לחזור?

שר הבטחון מ. דיין:

(לשר ורהפטיג) - אתה חושב שאתה מומחה יותר גדול מהרמטכ"ל להגיד מה יותר יעיל תוך כדי קרב? אני מציע את ענין היעילות להשאיר לרמטכ"ל. כשלונות תמיד יכולים להיות.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

מותר גם לחשוב אחרת.

שר הבטחון מ. דיין:

אבל צריך לחלק בין השולחן הפוליטי לבין השולחן המבצעי.

שר הדתות ז. ורהפטיג:

הדרג הפוליטי תמיד יכול להזהיר. לכן נדמה לי, שאין מקום להתיר פתח זה. יש להבין, שענין הפסקת האש זה לא מצב קרבי. שר הבטחון אומר, שאנחנו במצב קרבי ואז הרמטכ"ל מחליט. אנחנו היינו במשך הרבה שנים במצב דומה, ובמשך הרבה זמן.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אף פעם לא היינו. עמדנו מול הירדנים כמו שאנחנו עומדים היום?

שר הבטחון מ. דיין:

ירו אז במשחתות שלנו עם טילים?

שר הדתות ז. ורהפטיג:

אני חושב, שזה יהיה מצב ממושך פחות או יותר עד שנגיע לשלום. אבל אם בכלל לתקן את ההחלטה, הייתי אומר: כאשר הם פותחים בקרב, ואז הייתי מקפיד הרבה יותר. אז צריך להביא בחשבון אפשרות, שיתכן ונצטרך להשתמש באוירונים. אבל אז מוציאים את ההכרעה מידי השולחן המדיני.

שר העבודה י. אלון:

אני תומך בעקרון של שר הבטחון. אלמלא היה ויכוח בעקבות דבריו, לא הייתי נרשם לרשות הדיבור.

נכון שהמצב הוא מצב של הפסקת אש. יחד עם זאת, נכון שההסכם מופר לעתים קרובות. לכן, אין לנו מנוס מלתת הנחייה קבועה שאינה תלויה בישיבת ועדת השרים לעניני בטחון או פרוצדורה ארוכה, כי הקרבות אינם ארוכים. גם המלחמה נמשכה רק שעה ימים.

שר הבריאות י. ברזילי:

ולפי דעתך, יכלה להגמר בארבעה ימים.

שר העבודה י. אלון:

ולו קיבלו את ההצעה שלך, יכלה להמשך יותר זמן.

מותר להשתמש בחיל האויר אך ורק בסיטואציה של הפסקת אש מופרת, אם הדבר דרוש להגנה על ריכוז של אוכלוסיה, להגנה על בסיס צבאי - יש לנו גם בסיסים שהם בטוחות ארטילריה - וכן למניעת כשלון מהצבא בשעת מבצע, בין אם זה חילוץ או המנעות ממפלה, אז צריך להשתמש בחיל האויר. אם אנחנו מבצעים פעולת תגמול, אנחנו מראש מאשרים אותה. אנחנו מאשרים מראש מה ייעשה. אבל אם נניח פעולה יזומה והתכנית משתבשת ואין ברירה ועלינו להשתמש באוירון תוך כדי התפתחות הקרב - אז נעשה ישיבה? אם אנחנו קובעים ב"פריאמבל", שהמגמה הכללית היא להמנע משימוש בחיל האויר, ובמקרה מסוים נותנים יפוי כוח להשתמש בחיל האויר, מותר את האחריות הזאת להפקיד בידי אלה הממונים במישרין על הנהלת המערכה הזאת.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אפשר אולי למצוא דרך, אם נקבע שבמקרה ולא מדובר בהפגזת ישובים, גם כאשר הרמטכ"ל נמצא במקום, הוא צריך לקבל אישור שר הבטחון. זה אולי יספק את שר הפנים. מי שצריך להחליט בודאי ישמח אם יוכל להתקשר ולהתייעץ עם עוד משהו. הרוח הכללית היא, שבתקופה זו איננו מעוניינים ללבות את האש. עלינו לזכור, שהפינה ההיא הפכה לעקב אכילס, ובמקרה ההוא היינו צריכים לחזור בבושט פנים. אין להניח שגם אז הצד השני לא היה מבין שהוא צריך להתכונן, שמא היהודים יחזרו כעבור כמה שעות. הרוח גם אז היתה עד כמה שאפשר להקטין את השימוש באוירונים.

שר המשטרה א. ששון:

וצריך לנהול כפי שנהגנו עד כה, ששר הבטחון שואל את ראש הממשלה.

אין כל ספק ששר הבטחון, אם יספיק מבחינת הזמן, יתקשר עם ראש הממשלה. השאלה היא במקרה שלא ימצא אותו.

השר י. גלילי:

אני חושב, שאנחנו לא צריכים לטשטש את הנושא בשביל עצמנו. בשעתו הפעלת חיל האויר היתה מוגבלת: (א) הפעלה יזומה לפי החלטת ועדת השרים לענייני בטחון; (ב) בסמכות הרמטכ"ל להפעיל חיל אויר לצורך הגנה על ישובים מופגזים. זה היה לפני מלחמת ששת הימים. זה היה לפני שהיו הסגות גבול של טייסות ולפני שניטשו קרבות של טנקים, פרט לחילופי יריות של טנקים. המצבים היו אחרים ועכשו התנאים נשתנו. יש החלטה של ועדת השרים לענייני בטחון מה-6.11.67, בה נאמר: "חיל האויר יופעל רק במקרה שיופגזו ישובים". החלטה זו נתקבלה בהצבעה עם 1 קול נגד, וזה קולו של שר הפנים.

הדברים שעמד ראש הממשלה לסכם בעקבות הדיון שהיה כאן, יש בהם כדי לשנות את הסייג הזה ואז אני מציע בהקדמה להגיד, שהמגמה היא להמנע מהפעלת חיל האויר.

שר הבטחון מ. דיין:

אם אתה מסכים, אני מוכן להוסיף סעיף קודם, כדי לקבוע עקרון ראשון של לאו. נאמר ככה: (א) המדיניות היא ששומרים על הפסקת האש ומשתדלים להמנע מהתדרדרות גם כאשר יש פרובוקציה מהצד השני; (ב) גם אם שלא ברצוננו יתפתח קרב, ישתדל הצבא להמנע ככל האפשר משימוש בחיל האויר; (ג) אם בשעת הקרב ייראה הכרח בשימוש בחיל האויר, ייעשה הדבר רק על פי החלטת הרמטכ"ל; (ד) אם התנאים יאפשרו - יקבל הרמטכ"ל אישור להפעלת חיל האויר מאת שר הבטחון, ושר הבטחון מצדו יתייעץ עם ראש הממשלה. השאלה אם יש זמן להתייעץ, במידה ומתפתח קרב.

השר י. גלילי:

הפעלה יזומה תהיה רק על פי החלטה של הועדה.

הרמטכ"ל י. רבין:

זה חל לא רק על מטוסים.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

אני חושב, שזו החלטה טובה מאד.

שר הבריאות י. ברזילי:

אני מציע את התיקון שלי.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

אני מקבל את ההצעה של שר הבטחון.

מ ח ל י ט י ם :

בתיקון להחלטה ב/17(ג) מיום ג' בחשבון תשכ"ח

(6.11.67):

א. מקיימים את הפסקת האש ומשתדלים למנוע התערערותה גם כלפי פרובוקציות של הצד השני;

ב. גם אם בניגוד לרצוננו ומדיניותנו יתפתחו קרבות, ישתדל צה"ל, ככל האפשר, להמנע מהפעלת חיל האויר;

ג. אם בשעת קרב יהיה הכרח בשימוש בחיל האויר - ייעשה הדבר על פי החלטת הרמטכ"ל;

ד. ככל שהתנאים יאפשרו זאת - יקבל הרמטכ"ל אישור להפעלת חיל האויר מאת שר הבטחון, ושר הבטחון יתייעץ עם ראש הממשלה.

ב/37. תוֹךְ נציגי או"ם בין ישראל לבין ירדן

שר הבטחון מ. דיין:

בזמן התקרית הקודמת היתה פניה מצד נציגו של בול בירדן - איני יודע מה בדיוק הוא עושה שם - הוא התקשר עם אנשים בארמון הנציב, והם פנו אלינו וביקשו הפסקת אש. אנחנו הסכמנו להפסקת האש, אבל תוך כדי כך עלתה השאלה מה תפקידם של משקיפי האו"ם בעניין זה.

אני הצעתי, שנבוא לירדן בהצעה שיהיה קשר ישיר גם בעניין מסוג זה. כלומר, שתהיה אפשרות של התקשרות טלפונית או התקשרות ישירה אחרת, אם הם רוצים לבקש הפסקת אש או דבר דומה, מבלי להזדקק לצינורות אלה של האו"ם.

[REDACTED]

שר החוץ א. אבן:

בינתיים גם הודיע לנו או תאנטי רשמית, שירדן אינה

רוצה בכך.

שר הבטחון מ. דיין:

ירדן אומרת, שהירדן נקבע כקו של הפסקת האש, אבל אם יציבו שם משקיפים של או"ם, יצא כאילו הם עצמם מסכימים לירדן כגבול.

אני רוצה להפנות תשומת לב חברי הוועדה למצב מאלף, שקיים בינינו ובין ירדן היום. יום יום עוברות 200 מכוניות מהגדה המערבית למזרחית, והן מעבירות לא רק ירקות, אלא גם תוצרת אחרת, ביצים מישראל, אמנם בלי סימון השם, דגי בקלה, והם יודעים שאת אלה לא דגים בשכם... בינתיים נעשים דברים חשובים. בנינו גשרים. הם בנו שני גשרים על הירדן. באמצע הגשר יושב מצד אחד חייל שלהם, ומצד שני חייל שלנו. סיפורי כאן על מקרה שהיה, שנפל כדור מרובהו של החייל הירדני, שפצע קל את החייל שלנו - זה היה בטווח של מטרים ספורים - ואז ניגש הקצין הירדני לחייל הירדני ונתן לו סטירות לחי ואמר לו: "איך אתה עושה דבר כזה?" יש לנו קשרים רבים עם הירדנים, וכל זה ללא התערבות צד שלישי.

השאלה היא הפסקת האש. אני מאמין שגם בענין זה אנחנו יכולים בתוך רקמת היחסים הזאת להגיע אתם להסכם. אילו מלכתחילה היה מצב שהיה גבול ועל הגבול יושבים משקיפי או"ם, הדברים לא היו מתפתחים לדעתי באותה מגמה כמו היום, כאשר האחריות היא על הצדדים. עובדה היא, הם מעבירים מכוניות, יש איחוד משפחות ויש העברת רכוש. יש הרבה מאד פניות הדדיות על העברת כספים ורכוש.

לכן אני מציע כקו - ואני שמח מאד שבגלל נימוק לגמרי אחר גם ממשלת ירדן אינה מעוניינת בזה - שלא נשאף לקראת תווך או שותפות האו"ם ביחסים שבינינו ובין ירדן, אלא שיהיה קשר ישיר במידת האפשר. נענה להם רק באותם הדברים שנרצה. לא רצינו לפתוח את הכניקים, לא פתחנו אותם. כמובן שזה תלוי גם בהם, נדבר אתם. גם לגבי מקרה שבו רוצים הפסקת אש, יש אפשרות של קשר אחד עם השני, ולא להכניס את האו"ם באמצע.

שר העבודה י. אלון:

בישיבה הקודמת נאמר, שיהיה קשר ישיר בקשר להפסקת

האש.

שר הבטחון מ. דיין:

כן, אבל הוחלט להביא זאת כאן. יש שאלה של גישה.

אני מציע לתת להתדיין אתם.

שר הבריאות י. ברזילי:

אם אפשר להדבר במישרין אתם, טוב; אם לא - אני חושב שסירוב מצד ירדן מחזק את העמדה שהובעה בישיבה הקודמת, שאין לנו סיבה שלא להשלים, שלגבי הפסקת האש יהיו משקיפים כאן כמו שישנם במצרים ובסוריה.

שר העבודה י. אלון:

אבל אם הם מסרבים, זה כבר דבר אחר.

שר הבריאות י. ברזילי:

אנחנו לא צריכים להיות היוזמים, אבל גם לא להיפך. נהיה מוכנים להצטרף לזה.

שר החוץ א. אבן:

שום גורם בינלאומי לא יציע זאת.

שר הבריאות י. ברזילי:

כאן הוצג העניין כאילו הם הציעו.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

בול אינו לוחץ בעניין זה.

שר הבטחון מ. דיין:

בשעת היריות הם פנו. אני מציע לקבוע שגם בזמן יריות, לא יפנו דרך האו"ם.

שר הבריאות י. ברזילי:

אם אין פניה מצד האו"ם, לא יהיה כלום, אבל אם תהיה פניה מצד האו"ם, לדעתי צריך להיענות לה.

שר הפנים מ.ח. שפירא:

נכון כאשר תהיה פניה מכול.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אתם מערכבים שני דברים. שר הבטחון אומר, שכשם שאנחנו עומדים אתם במגע ישיר בכל כך הרבה דברים, יהיה מגע ישיר גם במקרה של יריות ובקשת הפסקת אש.

שר הבטחון מ. דיין:

מה שטוב בשביל שמן-זית, טוב גם בשביל יריות.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אם הירדנים לא יקבלו זאת, אז נדבר. ברגע זה אין לומר שנחכה עד שיפנו. עובדה היא שהם פנו. הם פנו דרך האו"ם, ולא חשבו שהם יכולים לפנות באופן ישיר אלינו. שר הבטחון מציע שייאמר להם, שגם במקרים כאלה תקבע טכניקה של קשר ישיר, אם על ידי קו טלפוני או על ידי פניה ישירה.

שר החוץ א. אבן:

בתשובה לדברי שר הבריאות אני רוצה להבחין בין שני דברים. דבר אחד, העמדת סגל המשקיפים באופן קבוע ליד קו הפסקת האש בין ישראל ובין ירדן, כפי שקרה בשתי החזיתות, של מצרים ושל סוריה.

דבר זה לא אושר על ידי מועצת הבטחון, איננו מוצע, אנחנו איננו מעוניינים בו וגם הירדנים אינם מעוניינים. אבל כאשר קורה דבר כזה והאו"ם מנדב את שירותיו, אז באה הצעה של שר הבטחון, כדי שלא יהיה צורך גם

בזה, שניצור קשר ישיר עם ירדן. אני תומך בהצעת שר הבטחון.

מ ח ל י ט י מ :

בהמשך להחלטה מס' ב/30 מיום י"ט בחשוון תשכ"ח (22.11.67), לא להיענות לתווך של נציגי או"ם ביחסים שבין ישראל לירדן. במקרה של פניה מצד נציגי או"ם בהצעת תווך כנ"ל, תנתן התשובה כי אנו מבקשים שנציגי ירדן יפנו לנציגינו ישירות.

שר החוץ א. אבן :

אני מבקש לדחות את סעיף 4 בסדר היום - הסכנה לחופש המעבר לספינות ישראליות בבאב אל-מנדב - לשבוע הבא. יש שיחות בעניין זה והשבוע נוכל גם לתת את ההערכות של וושינגטון ולונדון בעניין זה.

ב/38. סגירת שטחים לאורך בקעת הירדן

שר הבטחון מ. דיין :

גם אם איננו נכנסים לדיון בסעיף זה, אני מוצא לנכון למסור אינפורמציה. אני מצטער שזה בניגוד למגמה והצעת הדברים של שר העבודה.

אנחנו היום מדברים על לבם של הערבים בעלי הקרקעות - לא הערבים שיושבים שם שלא כדין - שיעבדו את שטחי האדמה שלהם עד הירדן. אנחנו חושבים שזה דבר טוב, שהם יעבדו את השטח, כדי שידעו שיה להם מה להפסיד במקרה ויהיו שם פעולות איבה. מצדנו אין בזה שום סיכון, הרסנו את כל החושות העזובות, יש שם איזור סגור עם עוצר בלילה.

אני ביקרתי שם אצל אחד האפנדים ודנו אתו על האפשרות שיביא פועלים מעזה כדי לעבד קרקעות אלה. הכוונה היא רק שיעבדו שם ולא שיגורו שם.

אני חושש מאד ממצב של אדמה חרוכה. אם החלקות שם מעובדות, אז האפנדי והפועלים יודעים, שאם יבואו לשם ה"אל-פתח", הם עלולים להפסיד את כל זה. ואז הוא שולח שליחים לעמאן ואומר: "אתם שולחים לכאן אנשי "אל-פתח", שפוגעים בנו ולא ביהודים".

יכולה להיות מדיניות הפוכה, האומרת שיש לנו ענין, בגלל סיבות שונות אולי גם בטחוניות, לפנות את השטח מהתושבים, לא לעבד אותו, או שניישב אותו ביושבים שלנו, בחלקו או כולו. על כך ודאי יהיה דיון, בינתיים אני רוצה לומר, שהיום בעלי הקרקעות מעבדים את השטחים ואנחנו רואים את העיבוד כאמצעי לחץ מצד בעלי הקרקעות כנגד פעולות ה"אל-פתח".

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול :

וזה יהיה במסגרת של התקנות החלות על שטח סגור,

של קבלת רשיונות וכו'?

שר הבטחון מ. דיין :

כן, רשיונות תנועה, עוצר וכו'.

שר המשפטים י.ש. שפירא:

והתוצרת נשלחה לכוויית.

שר העבודה י. אלון:

עמידתנו בבקעת הירדן איננה רק שאלה בטחונית, אלא גם עניין של השקפתנו לגבי עמדתנו בגדה המערבית בכלל. הייתי מבקש לקיים את הדיון בכך בהקדם, ועד שיתקיים הדיון, אני מבקש שלא תוצרנה עובדות חדשות. לא להרחיב לפחות את היקף עיבוד הקרקעות, עד שנדון בזה.

שר הבטחון מ. דיין:

לא הוחלט למנוע את העיבוד מבעלי הקרקעות. אנחנו פעם החלטנו, שחורשים את כל האדמות בין הכביש ובין הירדן.

שר הבטחון מ. דיין:

עוד לא חרשנו אף דונם. אז באו ואמרו שיש שטחים בלי בעלות. עד היום עוד לא הצלחנו לברר את היעדרות הבעלים. רוב רובו של השטח, כ-80%, אינו מעובד. אבל יש שטחים קטנים ליד הירדן, שמגדלים שם רק ירקות חורף. עכשו, אחרי הגשם, באו הפועלים והיתה שאלה של המשך עבודתם. אמרנו שיש עוצר, צריך רשיונות והרסנו את החושות. לי נראה, שמוטב שהאפנדי יהיה שותף לדאגה לשקט, מאשר שיגיד שאין לו מה להפסיד.

ראש הממשלה ל. אשכול:

מטירת צבי דרומה יש שטח של 15 אלף דונם, שאינני יודע למי הוא שייך. האם אתה מסכים ששם ייעשה משהו?

שר הבטחון מ. דיין:

אני בעד הקמת היאחזות שם. זה המשך הגבול. מי שאומר שהגבול הוא עד טירת צבי, אז יהיה עוד שטח מעובד. אני מאד בעד זה. אני הצעתי כמה הצעות ואני חושב זאת לדחוף. ישנה שם החוה של דג'אני, שהיא מעובדת, וזה במקום שאין לנו מתיישבים.

ראש הממשלה ל. אשכול:

אתו לא צריך להתחיל. במקום שאין מתיישבים, אני מעדיף לתת להם. אבל אם במשך הזמן יוחלט אחרת - יוחלט.

שר העבודה י. אלון:

אני לא מסיר את הצעתי. אני מבין שפה הוחלט בדרך אגב על הקמת היאחזות.

שר הבריאות י. ברזילי:

לא הוחלט, זה חלק מהמדיניות הכוללת.

שר הפיתוח ושר התיירות מ. קול:

הוחלט שיהיה דיון.

ראש הממשלה ל. אשכול:

הוחלט שאדמה זו לפי שעה מחכה. כלומר, השטח הזה של 15 אלף דונם בקרוב, דרומה מטירת צבי, לא יעובד, לא על ידי זרים וגם לא על ידינו, עד להחלטה אחרת.

מ ח ל י ט י מ :

כי השטח של כ-15 אלף דונם, דרומית לטירת צבי, לא יעובד על ידי זרים עד להחלטה אחרת.

המשך הדיון נדחה לישיבה הבאה.

ה י ש י ב ה נ נ ע ל ה